

شروڤهكرنا ريتما فهگيراني د دهستينكا سرهكيبيا "مهم و زين" "نهحمدهئ خاني" دا لدويڤ تيگههئ دهئ لدهف "جبرار جينت"

دلماڻ خالد يوسف^{1*} و پهيماڻ محمد عمر²

¹ پشكا زماڻي كوردى، كوليژا زانستين مروڤايه تي، زانكوييا زاخو، ههريما كوردستانى- عيراق. (Dilmanyousef50@gmail.com)

² پشكا زماڻي كوردى، كوليژا زانستين مروڤايه تي، زانكوييا زاخو، ههريما كوردستانى- عيراق. (peyman.omer@uoz.edu.krd)

وهرگرتن: 2025/07 2025 پهسندكرن: 2025/10 بهلافكرن: 2026/06 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2026.14.2.1695>

پوخته:

ئهف فهكولينه، لژير نافونيشانى "شروڤهكرنا ريتما فهگيراني د دهستينكا سرهكيبيا "مهم و زين" "نهحمدهئ خاني" دا لدويڤ تيگههئ دهئ لدهف "جبرار جينت"ى. فهكولينهكا گشتگره بو ريتما فهگيراني د دهستينكا سرهكيبيا شاكارا نهحمدهئ خاني "مهم و زين" دا، ب پشت بهستن ب تيورا "دهئ" يا "جبرار جينت". نارمانجا سرهكيبى ژئ، ئهوه كو ريتمين فهگيراني (بلمز و هئدى) د دهستينكا شاكارا "مهم و زين" دا دهستينشان بكت، ب تايبه تي ريتما زال كو خاني بكار ئينايه بو نافاكرنا بنياتي داستاني. فهكولين ل هوكار و كار بهرين هوكار و كار بهرين بكار ئينانا ريتما دنيريت بو گه هاندنا پهيامين كويز. ريبازا و هسفي-شروڤهكاري هاتيه بكار ئينان، لدويڤ تيورا "دهئ" يا "جبرار جينت" دئ هينه شروڤهكرن. سنورئ فهكولينئ دهستينكا سرهكيبيا "مهم و زين" خاني راوهستياينه، هوزانين وى بين دهستينكا سرهكيبى و هكو كه رهنسي سرهكيبى يئ پراكتيكرنئ هاتيه و هرگرتن. فهكولين پيكرنئ دكت بهرسفا چهنديپسياران بدهت، و هك: دهستينكا سرهكيبيا داستاني چاوا و ل كيه دهست پئ دكت و لكيه ب دو ماهيك دهئ؟ خاني چ تهكنيكهك پتر بكار ئينايه؟ بوويه نهگهريئ دهستينشانكرنا جورئ ريتما "بلمز يان هئدى" بوويه ريتما سرهكيبى د دهستينكا سرهكيبيا؟ ئهف نهجمه د نهفئ فهكولينيدا بدهسغه هاتيه: د دهستينكا سرهكيبيا ب "نافئ خودئ" دهسپنكدهت هئا "دانهياسينا مهمئ"، خاني جبهانا چيروكي ب شيوازمئ و هسفي و دريژ ئاڤا دكت، خاني ههردوو ريتمين بلمز و هئدى بكار ئينايه؛ ب تايبهت ريتما هئدى و تهكنيكا راوهستاندين و هسفي، ئهف ريتما هئدى و شيوازي و هسفي، ئانكو ريتما زال ريتمهكا هئديه. جبهانا چيروكي ئاڤا دكت، كار مكثران و پهيومنديان ددهته نياسين، و خواندهقاني بو رويدانين مهزن و داهاتي ناماده دكت.

پهيفين كليلي: ريتما فهگيراني، جورين ريتما فهگيراني، دهستينكا، مهم و زين، جبرار جينت.

فهگيراني د دهستينكا سرهكيبيا داستانا خودا بكار ئينايه دا كو مهرم و پهياما خو يا سرهكيبى بگه هينيه خواندهقاني.

پيشهكي

داستانا "مهم و زين" نهحمدهئ خاني، و هك ئيك ژ ستونين هههه گرنگ بين ويزهيا كلاسيكيا كوردى، ژ ناليئ نافهروك، زمان و فلسفه هئيه ب بهردوامى بوويه جهئ فهكولين و شروڤهكرنئ. بهلئ، ناليهكئ هونمى و تهكنيكيئ فئ شاكارئ ههيه كو هئا راديههكي هاتيه پشتگو ه هافينئ، نهو ژئ "ريتما فهگيراني (Narrative Rhythm)" يه. مههست ژ ريتما فهگيراني نه كيش و سهروا (وهزن و قافيه) يا هوزانويه، بهلكي كومهكا تهكنيكانن كو فهگيرى (خاني) ب گونجاندن و زيرمكانه بكار ئينايه دا كو ب ريك و ان، لهزاتى و هئديكرنا رويدانين داستاني كونترول بكت بو گه هاندنا پهيامين كويز.

دئ چار چوڤيدا، ئهف فهكولينه دئ ل كار هكئ كلاسيكى نيريت. نهحمدهئ خاني، و هك ئيك ژ ستونين نهديهياتا كلاسيكيا كوردى، د شاكارا خو يا (مهم و زين) ئ دا، شيايه ب هونمى ب بلند ياريئ ب جورين ريتما فهگيراني بكت. ئهف فهكولينه بزافهكه ژبو دياركرنا هئدي كو خاني چاوا جورين ريتما

ناف و نيشاني فهكولينئ:

ئهف فهكولينه، لژير نافونيشانى "شروڤهكرنا ريتما فهگيراني د دهستينكا سرهكيبيا "مهم و زين" "نهحمدهئ خاني" دا لدويڤ تيگههئ دهئ لدهف "جبرار جينت". دئ بهر بخودانهكئ ژبو شاكارهكئ هوزانين كلاسيكيئ مهزن كهين. فهكولهري بزافئ كريبه كو نهحمدهئ خاني چاوا ب شيويهكئ ستراتيجي و سهرسور هينر ياريئ ب ريتمين فهگيراني دكت، ب تايبه تي د دهستينكا سرهكيبيا داستانيدا.

ريبازا فهكولينئ:

بو گه هشتن ب نهجمان، ريبازا و هسفي-شروڤهكاري هاتيه بكار ئينان. ب ريك نهفئ ريبازئ، دئ ل دهستينكى دياردا (جورين ريتمي) د دهفدا هينه دهستينشانكرن، پاشان دئ لسر بنهيايئ تيورا "جبرار جينت" تايبهت ب دهيفه دئ هينه شروڤهكرن و رافهكرن.

*فهكولهري بهرپرس.

گرنگيا فهكولينى:

تهورئ دووين: لايئى پراكتيكي يه، كو تيدا پراكتيزمكرن و شروفهكرنا دستنيكا سرهكييا "مهم و زين" لهحمدهئ خانى ل دويف (تيگههئ دهئى ل دهف "جيران جينت")

1. تهورئ نيكي: ريتما فهگيراني

1.1 پيناسه و تيگههئ ريتما فهگيراني:

ريتما فهگيراني تيگههئ بهرفرههه ژ گلهك گوشهنيگايين جودا جودافه دهئته پيناسهكرن. نيكي ژ نهوان ژى كو ريتما فهگيراني (سيستمهكه؛ گرندايبه ب ريخستنا رويدانين چيروكي لدويف پيگهاتين رهمزين فهگيراني، هرهمسا ومكي نامرازهكويه كو بهرپرسه ژ ريخستنا نهفان رهمزان و پاراستنا لايئى هونريئ نهوان دهئته هژمارتن(سليمه، هيمه، 2022: 387). يان(سيستمهكه؛ دوبار مېونكا ههفسنگه كو ب ريكا جوراوجوريئ و لدويف نيگهاتني پيدا دببت. ب واتايهكا دي، نهو شيويهكه ژ شيوميين ريخستني يان سيستمى(مصطفى، 2015: 38). نهفه نامازيه بو وي چهندي كو ريتم نه نشتهكي ژ نشكهكيفيه، بهلكو كارمكي هشيارانه و ريخستيه. ههمي رهمزان(كارمكران، ديالوگ، رويدانان... دنافا چيروكيدا ريك دنخيخت و لجه و دهمن گونجاي دهئنه دوبار مكرن و ريخستن.

ريتما فهگيراني دببته (نهاندازياريهكا نوييه ژبو تيگستني ودوباره نفاكرنا بنياتي وي، ليگريان د لايئى ههفشك وگشتيدا)(المطيري، 2020: 468) (نهاندازياريا نهوان پيگهاتين نافهكييا ههمي رهمزان، كو ههمي پشكين وي ب هيلهكا دروستكريا هوير يا فهشارتي يان ديار پيگهه گريددهت)(الزعي، 1993: 89). نهف پيناسه كويرتر لي دهئتن كو ريتم ومكي نهخشهئ تهلاراسازيي فهشارتيئ تيگستيه، كو ههماهنگيي دناقهرا (كهسايهتي، دم، جه... دروست دكهت و نيگرتنا وان مسوگر دكهت. ب گشتي نهف پيناسين هه نامازنه كو ريتما فهگيراني سيستمهكي ريخستن و نهاندازيارينه كو ههمي لايين و رهمزين چيروكي ب شيويهكي هونري پيگهه گريددهت.

لاينهكي دي بي پيناسهكرني كو ريتما فهگيراني (جودا هيبا فهگيرانا رويدانان دناقهرا ريتما بلمز و ريتما هيديدا ديار دكهت)(الجرف، 2012: 1024). نانكو نهو(ناست و پلما لهزانيا فهگيرانيه و جيهانا جه و دهئى بخوئه دگرين دگل لفين و گهورين و نفاكرن و نهجامين وي)(الاحمدي، 2018: 1078). نهف جودا هيبه ب ريكا (گهورين ژ ديمههكي بو بابهتهكي، يان ژ بابهتهكي بو ديمههكي)(پرينس، و.ع. خزنهار، و.ك. مستهفا، 2011: 27) دروست دببت. نهف پيناسه نامازني دهته دهئى پراكتيكرنا وي د تيگستاندا دببته نامرازئ كونترولكرنا لفين و لهزانيا فهگيرانيه و نفيسر ب ريكا گهورينا في لهزانيئ، راستهوخو كاريگريئ لسرخواندهفاني دروست دكهت.

ژ گوشهنيگايهكا دبترفه، ريتما فهگيراني ومكي پروسهيهكا پيگههگردياني دهئته ديتن كو (پيگههگرديانه دناقهرا دوو جيهاناندا، جيهانا دهرفه كهسايهتي، رويدان، جه... و جيهانا نافخويي يا فهشارتي كو پهيوندي ب ههمان كارمكر و خودي رويداني ههيه. نهف ههفكرتن يان تيگههلوونه ريتمهكا دهئنيشانكري پيگ دنينت، كو كويراتيا تيگههليا مروفي دگل

گرنگيا في فهكولينى د وي چهنديديه كو فهكولم بزاغي دكهت چهكهكي نويي رهمهئي (ريتما فهگيراني) لسر دهفهكي كلاسيكي پراكتيك بكهت. ب في يهكي، دي رهههندهكي نوي بي خواندي بو (مهم و زين) هئته زيدهكرن و دي دهركهفبت كا نهف شاكاره چهنده دهولمههنده ب ريتمين فهگيراني بين پيشكهفتي.

نارمانجين سرهكي بين فهكولينى نهفهنه

1. دهئنيشانكرنا ريتمين فهگيراني (بلمز و هيدى) د دهئنيكا سرهكييا پيگهاتا (مهم و زين) دا.
2. دياركرنا وان مالكين هوزاني گريدابي ب دهئنيكا سرهكييه، نهوين جورين ريتمي تيدا ب ناشكرايي بهرجهسته بوينه.
3. شروفهكرن و دياركرنا ريتما زال (سرهكي) د في دهئنيكيدا و رونكرنا نهگريين في زالووني.

پرسيارين سرهكي بين فهكولينى:

نهف فهكولينه دي بيكولي كمت بهرسقان پرسيارين ل خوراي ددهت:

1- دهئنيكا سرهكي ل كيهه دهئنيكدهت و لكيهه ب دوماهيك دهئت؟
2- دهئنيكا سرهكي ب چ شيوازمك دهئنيكرييه؟ كيشك ژ ريتمين فهگيراني (بلمز يان هيدى) پتر د في دهئنيكيدا بهرجهسته بوويه و بوويه ريتما سرهكي؟
3- دهئنيكا سرهكييا (مهم و زين) يدا، كيشك نهكنيك پتر هاتيهه بكارنيان و جورئ ريتمي (بلمز يان هيدى) بي هاتيهه دهئنيشان كرن.
4- هوكارين زالوونا ريتمهكا دياركري لسر دهئنيكا گشتيا (مهم و زين) ئ چنه و چ كاريگرييهكي ل سردهق و خواندهفاني دروست دكهت؟

سنورئ فهكولينى:

سنورئ في كاري تاييهته ب شروفهكرنا بهشي دهئنيكا سرهكي ديوانا "مهم و زين" يدا، كو ب نفاكرنا جيهانا دهفي و دانغياسينا كارمكران دهئته نياسين.

كهههستي فهكولينى:

كهههستي سرهكي بي في فهكولينى، دهئنيكا سرهكييا داستانا (مهم و زين) يا شاعريئ مازن لهحمدهئ خانيهه. دي مالكين هوزانين دهئنيكا سرهكي ومك نمونهيين پراكتيكي هينه ومركرن و شروفهكرن.

پهيهكريئ فهكولينى:

ژبلي پيشهكي و نهجامان، كار لسر دوو تهورين سرهكي هاتيهه كرن:

تهورئ نيكي: لايئى تيوري بخوئه دگريت، ومك پيناسه و تيگههئ ريتما فهگيراني، گرنگي، و جورين ريتما فهگيراني، ميژويا ريتم و ريتما فهگيراني، پهيوندي ريتما فهگيراني ب دهئنيكيه. شيوازين فهگيراني و پهيوندي وان ب دهئنيكا ريتما فهگيرانيه.

تيكستي فه گريدت. ل همبهر في چندين، د تيكستين لاوزدا نقيسر في چندين پشتگو هدهاقيزيت يان زي تيدا خمساره.

۲- ب ديتا نهليريسي دوق (بنتي) ومكي بهلگناميهكي دميتن نهگسر ريتم و موسيقا وي نهگهوريت و تشتهك دي زي چينهكن، نه بنتي تابلزبهك بيتن بهلكو بهيته گهورين بو باشترين نافراندن)(جلاب، ۲۰۱۵: ۲۷۵۲). ب في چندين، ريتم دبيته نامرازمكي سهرمكي هلسنگاندني ژبو جوداكرنا دهقين نهدهبي ژ بهلگناميهين ناسايي، نانكو همر تيكستهكا نهدهبي نهگسر بي ريتم بيت، زيدمتر نيزيكي بابتهكي ميژووبي يان بهلگناميهيكا ساده دبیت. بهلي دمعي ريتم و لايهنيكي هونري تيدا بهرچاف دكهفیت، نه دوق دگوهوريت و دبيته تيكستهكا نهدهبي يا نافرینس.

۳- د همر (چيروكهكيدا ريتمهكا تاييهت بخوڤه هميه و جودا دكمت ژ چيروكين ديتر، وئم نهشين لگل ههڤوو ههڤتريپ بکمين، چونكي رويدان و كسايهتي و جه و دميتن وان دجودانه، لقيري زي ريتم دبيته نهگسر نهفي چندين وتايهتهمدن ريتمي دچيروكهكيدا ناهيته ههگواستن ژبو نيكهديتر؛ نهگسر نيك نقيسر زي بيتن)(عيفي، ۲۰۲۳: ۵۶-۵۷). گرنگيا ريتمي ژبو چيروكان ومكي ناسنامهيكا تاييهت لي دهيت كو همر چيروكهك ژ چيروكا دي جودا دكمت و ومكي پهجمورا وي چيروكي لي دهين، چونكي (ريتما فهگيراني ب رمگزين خو بين جودا و ب رمگين خو بين هممهجور ژ "ريتما كسايهتيان بو ريتما رويدانان و بو ريتما دم و جهان... د چيروكهكيدا ژبو وي يا تاييهت و دووبارهكرنا وان ب تامي د نيكا ديترا نهستهمه)(الزعي، ۱۹۹۳: ۸۲).

۴- نهو (د هوشيارى و وژدانا خواندهفانيدا دميتن ژ همي نهوي كاري فهگيراني، رهنكه خواندهفان وردهكارين پلوتي ژبيربكهتن، بهلي ريتمي ژبيرناكمتن)(مصطفي، ۲۰۱۵: ۳۶). نانكو كاريگريهكا دوومدريژ لسمر بيردانكا خواندهفاني دهيلين، نهف چنده دبيته نهگسر كو كاريگريه لسمر هست و سوزين خواندهفاني بکمتن بو ماويهكي دريژ ژ خواندا نهوي تيكستي كو گلهك جار ان ريتما گشتيا نانا نهوي تيكستيدا هند كاريگريه بويه كو خواندهفان چيديتين هويركاتين چيروكي ژبيربكهتن بهلي همر ريتما گشتي دگل دميتن.

۵- گرنگيا وي ژبو نقيسري زي پيموندي ب پلاندانانا ويغه هميه، چونكي نهو (چيروكفيسي كو پلانا خو ژبو دهستپيكرنا پلوتي ددانيت، ب ساناهي ريتما فهگيرانا خو د دانين، چونكي پشت ب پالنهريك نافخويي د بهستين ژبو دهستپيكرن و راومستان دهممكي گونجايدا، كو بهراورد ل گل كهسهكي كو دهست ب نقيسنا دكمتن و پلانا پيشومخت نينه)(حمدامين، آغاله، ۲۰۲۳: ۵۹۳). نقيسري پلانهكا دهستپيكي ژبو نقيسنا خو دانين، دبيته هاريكار ژبو كونترولكرنا ريتما چيروكي، نهف چنده زي هاريكاره كو بشويهكي پوزهتيف كاريگريه لسمر پيشفهچوون و ريكخستن و ريزكرنا رهگزين چيروكي و بهرجهستكرنا وان ب شيوهكي روون و ناشكرا بکمتن، بهلي نهو نقيسري پلانا دهستپيكي نهين رمانا هندی نينه كو نهشين چيروكهكا باش ب نافرینت، بهلي كونترولكرنا ريتمي و دهستپيشانكرنا ريتما چيروكي دي توشي نه ههفسهنگيهكي بيتن د پيشفهرن و ريكخستن و ريزكرنا كارمكتر و رويدانان دي

تشتان ناشكرا دكمتن)(جلاب، ۲۰۱۵: ۲۷۵۱). د في پيناسهكرنيدا نامازي ددمته پيكفه گريدانا دوو جيهانا و تيكملكرنا نهقان جيهانان ب ريكا ريتمي نه پتر تيدگههين كا چ پيموندي دناقبهرا كارمكترى و تشتين دهوروبهري ويدا بهرجهسته بوويه.

ريتما فهگيراني نه تشتهكي زيدهكريبه لسمر چيروكي، بهلكو (همر چيروك بخويه، نانكو نافاهيي نهمامكري يان هيزا پيكهاتيه ژ رمان و ونه هست و هيم و بهلگه. نانكو ههبوونهكا تمام يا چيروكي يان نهو جيهانا هاتيهه و ونهكرن و ههبوونهكا تاييهته دميشكي يان د هزري دهيلين، نهو دناڤاچوونهكا ميشكي و دهروني ژبو ديتا تشتان و دووباره نقيسنا وان)(عبدالوهاب، ۲۰۰۲: ۲۵۰) نهف پيناسه نامازيه كو ريتما فهگيراني چيروك بخويه بهلي د روخساري خويي دوماهيكيده ههروسا نهو هست و ونهيي گشتيه، كو پشتي خواندا تيكستي د ميشك و دهروني خواندهفانيدا دميتن.

پيناسهكرنا ريتما فهگيراني لدهف(،!، م، فورستري" دبنهردا موزيكه، چيروك ههولدهت ب ريكا خو يا تاييهت هستهكي چيكمت كو نيزيكي وي كاريگريه بيتن نهو ريتما هوزاني ل سهر دهروني گوهداري پيداكمتن)(الطواني، ۲۰۱۳: ۶۹). ريتما فهگيراني د بنهردا ژ موسيقاي و هرگرتيه، كا چهوان موسيقا ژ نواز و دهنگ و دووبارهكرني پيك دهيت و كاريگريهكا تاييهت ل سهر دهروني گوهداري دروست دكمت، چيروك زي ههمان كاري دكمت، ب في چندين چيروك زي بزافي دكمت، ب ريكا خو يا هستهكي لدهف خواندهفاني دروست چيكمت كو نيزيكي وي كاريگريه ريتما هوزاني بيت.

ل دوماهيكي دشين ب كورتي بيزين ريتما فهگيراني سيستهمهكي فهشارتي تيكستانه و تيكستي ريك دنيخت ژبو گهاندانا پياما دهستپيشانكري، د ههمان دهما نهونامرازمكي كونترولكرنا لهزاتيهه، كا كمنگي چيروك بلهز يان هيدي بچيت. نهف چنده زي ژبو پيداكرنا موزيكهكي بو نهوي چيروكي و سهرنجر اكيشانان رمانه پيداكرنا كاريگريه لسره بهرامبر.

2.1. گرنگيا ريتما فهگيراني:

ريتما فهگيراني دناڤا دهفاندا بها و گرنگيهكا زور هميه، گرنگترين خالين وي ب في شيويه ل خوراي ديار دين:

۱- ريتما فهگيراني دبيته پيفرهكي رهنهبيي بهيز ژبو جوداكرنا كاري باش ژ بي لواز، چونكي بكارنينانا دروستا ريتما فهگيرانيا (يا بهيز و ريكخستي و هوير، بنياهكي هونهري نيكرتي و و باومريكري، دفورم و نافهروكا كاري هونهريدا و رمانين باومريكري پيك دهيت. لسره نهفي چندين چيروكا باش ژ يا لواز دهيته جوداكرن، چونكي چيروكا لواز رمگزين ريتمي تيدا همزاره و نهشيت كونترول بنايتي ريتمي بکمتن)(عبود، ۲۰۱۸: ۲۱۹). نانكو شيانا كونترولكرنا ريتما فهگيراني دبيته پيفرهكي ژ نيك جوداكرنا كاران، ب في شيوهي، كارمكي نهدهبي بي باش ژ بي لواز دهيته جوداكرن؛ نقيسري سهرمهفتي نهو كهسه بي دشيت ب شارمازي فان همي نامراز، رمگز، تهكنيكان كونترول بکمت، دا كو هزارا خو ب شيويهكي كاريگريه بگههينيه خواندهفاني و وي ب

دهمی فری ددهت و چ نشتهکی ل سهر وی موی نا بیژیت. ژ پشکهکی دچینه پشکهکا دینر و بوشایهکی دهلیت. ژبهر کو زحمته هموو رویدانان و روژان ب شیویهکی ریک و پیک بهینه فهگیران. نهغه دبیت کو چیروک گلهک دریز و بیزارکس ب بیت. لهوما، نفیسهر نهو تشنن گرنک هلدبژیریت کو بهینه گوتن و بین کیم گرنک دهلیت (الهتاری، ۲۰۲۰: ۵۳). نانکو فریدانا بهشک ژ چیروک، ب شیویهکی کو خواندهقان هست ب دهر باز بوونا دهمهکی بلهز دکته، بی کو همی رویدانین وی ماهی ب دریزی بهینه بهسکرن د فهگیرانیدا. نمونه دهمی بهس ل ژبانا کسهکی بکهن، نفیسهر ژ دهستیقا قوناغهکا ژبانا وی (و مک دهمی زاروکیینی) باز بدنه قوناغهکا دی (و مک دهمی لاوینی) بیی کو ب دریزی ل سهر همی رویدانین دناقهرا وان دو قوناغان ب ناخفت.

1.2.3. ریتما فهگیرانا هیدی:

نهغه جورئ ریتمی بهروفاژی ریتما بلهزه و تیدا ریزهوا فهگیرانی دهینه هیدیکرن. نارمانجا سهرهکی ژئ نهوه کو سهرنجا وهرگری لسهر خالهکی دیارگری (و مک جه، کسهایمتی یان هستهکی) بهینه راگرتن، داکو (جوانکاری دناقا نهوی دهقیدا ب نافرینیت و شیریهتی لدهق وهرگری دروستدکته) (حسهن، عومهر، ۲۰۲۴: ۸). نهغه تهکنیکن ل خورئ فی ریتمی دروست دکهن:

1.3.2.1. راهوستان: نهغه تهکنیکه (دهمی فهگیران ب تهمامی راهوستیت) (سلمان، ماجد، ۲۰۲۱: ۱۹۱-۱۹۲) نانکو رویدان راهوستیت و چیروک بهرف پیش ناچیت و بهراپتر (فهگیر بهرف شروفهکرن هزرکرتن کویر و هزرین ناخوین وان دچیت) (بوعزه، ۲۰۱۰: ۹۶). ههروسا بهرف و مسفرنا دچیت، کو و مسفرنا (هزر و هست و سوزان و جهی ب هویری ددهته و مسفرن، داکو خواندهقان بهینهفمدهانهکی وهرگری و دگهل نفیسهری هزر د چیروکیدا و پیشبینیان دروست بکهن. لهورا ناراستهیا و مسفی پتر بهرف نارامی و هیدیبونو دچیت) (وقاد، ۲۰۱۲: ۲۴۵). ریزهوا رویدانان راهوستیت و هیرکاتیان زیدتر ددهته خواندهقانی و دهق بهرف نارامی و هیدیبونو دچیت.

1.3.2.2. دیمهن: د نهغی جوریدا (دهمی چیروکی بهکسان دبیت دگهل دهمی فهگیرانی) (خدیجه، مبروکه، ۲۰۲۰: ۲۸). نهو تهکنیکه دهینه بکار نینان "دیمهنه". د فی تهکنیکه ب ریکا دیالوگی دروست دبیت (کو فهگیران راهوستیت و فهگیر بی دمنگ دبیت، ریکی ددهته کارمکهران دیالوگان نهجام بدن ب زمان وشوایز خویان راستهوخو دیالوگی بکهن، بی دستومردانا فهگیرئ تشتهکی زیده بکته یان شروقه بکته، دبیزنه فی دیمهن) (بوعزه، ۲۰۱۰: ۹۵).

د دوماهیدا، دشین بیژین کو نفیسهر و مک موزیکژنهکیه و ریتما فهگیرانی "سهفونی" یا ویهه. ب ریکا "تونین" بلهز، کرژی و جوش و خروش دنافرینیت؛ ب ریکا "ناوازین" هیدی، نهو کویراتی و تیرامانی دنافرینیت؛ ب ریکا همماهنگی و ههفسهنگیا دناقهرا فان ههردواندا، نهو تیکستی دکته پارچهیکا هونهری یا تهمام و کاریگهر. لهورا، تیگههشتنا فی "موزیکا" فهشارتی، کلیلا هستینکرنا جوانی و بهایی راستهقیه بی ههر کارمکی فهگیرانیه.

1.4. میژوویا ریتم و ریتما فهگیرانی:

نالوز بینن ژ نهوی نفیسهری کو ههر لدهسپیکئی پلان ههجوویه ژبو ریکخستنا چیروکا خو.

3.1. جورین ریتما فهگیرانی:

لینا ریتمی د فهگیرانیدا، نیکه ژ نالوزترین و گرنترین رههاندین هونهری چیروکگیرانی. ههر کارمکی فهگیرانی و مک گهشتهکیه کو نفیسهر خواندهقانی دگهل خو دبته. ژبو کو نهغه گهشته بیزارکس و بهکرنگ نهییت و کارمکی زبندی و کاریگهر ب نافرینیت، نفیسهر پندفی ب شار مزایی و زیرمکیهکا زور هیه، دا کو ب باشی بکاربینیت و ریزهرو و لهزاتیبا چیروکئی کونترول بکته. نهغه پرؤسیسا کونترولکرنی ب ریکا چهنیدن تهکنیکین جودا دهینهکرن، کو نفیسهر (ب شیویهکی ستراتیژی و لویف گرنکیا گوتنی دناقهرا واندا دهیت و دچیت) (زیتونی، ۲۰۰۲: ۱۰۹) کو هاریکارن د گهاندنا مهر ما سهرهکی و دهر نیخستنا بهایی هونهری بی دهقی . کو ب گوهورینا دناقهرا "دیمهنین خودان ریتمهکا بلهز و بین هیدی و نارام" دا دهینه نهجامدان، نهغه گوهورینه د ناههرا لهزاتی و راهوستانیدا "جورین ریتما فهگیرانی" بیکدهینیت.

ب شیویهکی گشتی، دشین جورین ریتمی دابهشی سهر دوو جورین سهرهکی بن (بلهز، هیدی) (النعیمی، ۲۰۰۴: ۱۴). نهغه جوره ژئ تایهتن ب تیورا "جیرار جینت" تایهت ب دهمیقه جورین ریتمی د فهگیرانی تیدا دیار دکته، کو ژ چوار تهکنیکان بیک دهیت (تهکنیکا" کورکرنی، ژبیرنی" کو ریتما فهگیرانی بلهز دکته) (عبدالفتاح، ۲۰۲۰: ۹۱۵۶). تهکنیکا (راهوستان ، دیمهن" کو ریتما فهگیرانی هیدی دکته) (عبدالغفار، ۲۰۲۴: ۳۶۴) و مک فی شیویهی ل خورئ دی دهینه دیارکرن:

1.3.1. ریتما فهگیرانا بلهز:

ریتما بلهز نهو جورئ ریتمی یه کو تیدا ریزهوا فهگیرانی دهینه بلهزکرن، کو تیدا ماهمین دریز بین فهگیرانا رویدانان د ناغ ماهیهکی کورت بی خواندنیدا دهینه پیشکشکرن، دا کو تهکمز لسهر خالین گرنکتر بهینهکرن. بکارنینانا ریتما بلهز چهنیدن نارمانجین ستراتیژی ههته: نیک ژ نهوان (دهمی رویدان "نهسهرهکی یان نهگلهک گرنک" بن، نفیسهر ب لهز دهر بازی وان دبیت دا کو تهکمزئ بکته ل سهر رویدانین سهرهکی) (السور، ۲۰۱۰: ۹۲). ب ریکا نهغان تهکنیکان دروست دبیت:

1.3.1.1. کورکرن (Summary): نهغه تهکنیکا ههره بهرچاا ریتما بلهزه، د فیریدا (دهمی فهگیرانی کورتره ژ دهمی چیروکئی) (عبدالفتاح، ۲۰۲۰: ۹۱۵۷) نانکو دهمی رویدان دهینه فهگیران کورتره ژ دهمی چیروکا راستهقیه و لفرئ (دهمهکی دریز ژ رویدانان د چهند پهرهگراف و ریزهکین کورتدا بهینه فهگیران، بیی کو هویرکاری بهینه دیارکرن) (Genette, 1980: 96) نانکو فهگیر (پنایی دبهته بهر کورکرن رویدانان و راستینان... نمونه سال، ههیف، چهند روژان د چهند ریزهکین کورت و بوختدا بهینه بهسکرن) (نصیره، عقیله، ۲۰۲۰: ۳۶-۳۷) دبیزنه فی تهکنیکئی کورکرن کو ریتما فهگیرانی بلهز دبیت.

1.3.1.2. ژبیرن یان برین: "جان ریکاردو" دبیزیت ژبیرن جورمکی هیلانیه ل سهر دهمهکی دیار و بیدهنگی ل سهر روودانین وی دهمی د ناغ چیروکیدا. واته، نفیسکار بهشک ژ

۱۹۹۳: ۸۷) چونکی د هر تیکستهکیدا کا ((ناوړوک چند کاریگری همیه له گمیانندی پیمای بابهتهکه، دمتوانین بلین تونیش نمونده کاریگری و گرنکی دهبیت، چونکه نموه تونه وادهکات وشهکان واتادارتربن و هلمویتی نوسر پیشان بدن)) (سالج، ۲۰۲۴: ۴۲).

د ندمبیاتا کلاسیکیدا (ژبر نیزیکیونا شیعر و پمخشانې فمگیران د ناف شعری ژی دا هات بکارننای، ب تایبتمی د وان ژانرین شیعریدا کو سروسهکئی چیروک نامیز همیه) (قاضی، حسن، ۲۰۲۱: ۶۶). (هوزانقانین دیرین نمومونین خو ب تمکنیکین فمگیرانې پینشکیش دکرن، نوچمیین خو بین روزانه و دستکفت و چیروکین خو فمگیرانه، گلهک جارن ژی ریزهیدیا کرنلوژی دمی و پینشکیشکرنا کارمکتران و پشکداریا وان درویداناندا لبرچاف گرتینه، ژبر فی چندئی هوزان و چیروک د ریزازا فمگیرانیدا کومفهدین) (عزاز یوسف، ۲۰۲۰: ۳۱۰۰). د ندمبی کوردیدا، هرورسا (نارمانجا سهرمکیا نمفی چیروکه شیعریدا هوزانقان همولددمت هم چیربهخش بیت و پیمایا خو بگههینیت، واته دگهل وئ چیرا د شعریدا همیه دگهل پیمای بگههینیت، نانکو هم چیرا ندمبی ژبیرناکمت و هم پیمایا خو دگههینیته خوینسری، بو نهمجامدانا نمفی چندئی ژی د نیک ژانریدا برجهستهکمت، نموزی چیروکه شعره) (قاضی، ۲۰۲۱: ۴۵). نانکو ب ریکا چیروکه شعری، هوزانقان همولددمت تایبتمندین شعری کو چیربهخشینه، دگهل بین چیروکی تیکهل بکمتن ژبو پیمایا خوژی بگههینیت بی برامبر بی کو لهنگی بگههینیت ندم هوزانیدا و ندم چیروکید، د میژویا ندمبیاتا کوردیدا ("مهم و زین" باشتین نمونهمیه لسر فی تیکلمی و دشیت "به مزترین چیروکا شیعی ب همژمیرین") (خمنمدار، ۲۰۰۲: ۳۷۲).

دسپنیکا ریتما فمگیرانې:

تیکهلیبونا هونری فمگیرانې دگهل ریتمی، بو نهگروئ پمیدابونا دیاردمیهکا هونری یا نوی بنافی "ریتما فمگیرانې" کو بوویه جهئ گرنگییدانا رمنهگر و فمکولمران. پمیدابونا ریتما فمگیرانې دشروقهکرنین ندمبییدا، ومکی تیکهههکئی رمنهعی، دسپنیکا بو همولدانین رمنهگرئی فرهنسی (ناندیره-ماریا نملیریس) دزفرین. هرچمنده ل دویف هندک ژیدمران (نیک فمکولینا پراکتیکیا هویر و گشتگر لدهف نههاتییه دین، لی بملی نموی همولدانهاک پیشنگ و وینهکرناک کویر ژبو تیکههه ریتمی پینشکیشکران) (الزعی، ۱۹۹۳: ۷۳).

د راستیدا، نمف همولدان پینشنگ ریکخوشکر بوو ژبو دمرکهفتا فی تیکههه ومکی (دیاردیهکا هونرییا نوییه، سهرب قوناهکا پوستمدیرنهمیه، نفیسهران پابهندبوینه ب فورم و شیواز و تمکنیکین وئ، بوویه جهئ سمرنجا فمکولمرین ندمبی هم ژ لایی نیوری و هم ژ لایی پراکتیکیه) (المطبری، ۲۰۲۰: ۴۶۳). هرورسا ومکی (ریبازما نوییه ژبو خوانندا پیکهاتمیا فمگیرانې، داکو هونر و شیوازی وئ و رهمندین هزی دیاربکمت) (جلاب، ۲۰۱۵: ۲۷۴۹). لقیره ریتم بوویه نامرازهکئی شروقهکرنی، کو لسر چاوانیا ناقابونا بنیاتی تیکستی فمکولیت، داکو لایهین هونری، شیوازی نفیسین، و نمو هزر و رامانین فمشارتی بین نفیسری دقین ناشکرا بکمت. دمرکهههکئی برفرهه لسر گرنکی و نامادهیبونا وی د ناف

هری بچینه د ناف ریتما فمگیرانیدا، ژبو نفیسینا هر دمهکئی ندمبی، پیدفی ب بنیاتهکئی ریکخستی و هونرهکئی دستنیشانکری همیه داکو پیمای و مرمما نفیسری ب شیومیهکئی دروست بگههینته خواندمفانی. نیک ژ گرنکترین ریبازین هونری کو کاریگری لسر سمرنجر اکیشی و جوانیا تیکستی دکمت، بکارننایا ریتمییه. هرورمکی چاوا ستران و موزیک خودان ریتمهکا تایبتمن، نفیسین ژی، ب تایبتمی فمگیران، خودان ریتمهکا تایبتمن بخوییه. نمف ریتمه ژی کو ب ریکا کورت و دریزیا رستمیان، لهزاتی و هیدیا پینشقهچوونا رویدانان، دووبار مکرنا رهمزین جوراوجور دهینته نافراندن. ل دستنیکئی دئ ب شیومیهکئی گستی لسر تیکههه ریتمی رادوستین، دئ تیکئی نیکهه سمر پمیدابونا ریتمی هاتا دگههینته رمنهعی نویدا.

دسپنیکئی (ریتم د تیکههه خو بی گشتیدا بریتیه ژ ریکخستنا رهمزین کارئ هونری لدویف میتودهکا تایبتمن و دیارکری نمفان کارین هونری ژتیک جودا دکمتن و تایبتمندین وی دیاردکمتن و همفگرتنا وی مسوگر دکمتن و دگههینته نارمانجا دستنیشانکری) (عباسی، ۲۰۲۴: ۴۵۱). ژبرکو (همی تیکستین ندمبی، چ ب شیومیه هوزان یان پمخشان بن، پیدفی بوینه کو د چارچوفی بنهماین هونریدا بهینه دارستن. نارمانجا سهرمکی یا ندمبیاتی پیدانا چیرمهکا هونرییه بو خوینسری تیکستی) (قاضی، ۲۰۲۱: ۶۳). مهبست ژفی چندئی ریتم همی بهشین جوداین کارئ هونری پیکهه گریددمت و کاردکمتن بو ریکخستنهکا تیکگرتی کو همی پشک ومکو نیک بهشی نیکگرتی دیاربین نمونه د چیروکیدا رهمزین جودا همنه ومک (کسایتمی، دم، جه ... ریتم نمفان همی رهمزین جودا پیکهه گریددمت و تیکستهکا تیکگرتی دیاردبین.

پهفا ریتم ب شیومیهکئی تایبتمن (گریدایی بوو ب هونری هوزان و موسیقا و ستراننقه) (عفی، ۲۰۲۳: ۵۵) ژبر فی چندئی بو دمهکئی دریز نمف ((گرنگیدانه زیاتر بر شیعر کهوتوه)) (خوشناو، ۲۰۰۹: ۷۰) لمورا (ب بنهمایهکئی سهرمکی هوزانې هاتییه ناسکران) (الحسینی، ۲۰۱۵: ۷۰۱) لسر هندئ ((نهمه نموه ناگهین، که ریتم له نیو ژانری دیکه ندمبی بوونی نهبی)) (خوشناو، ۲۰۰۹: ۷۰) تایبتمی د گهل دمرکهفتا فمکولینین رمنهین نوی، تیکههه ریتمی برفرههتر بوو و (ژ سنوردارکرنا رامانا پهفا ریتم بتی بو کیش و سرواییدا دمرباز بوو) (القمامی، ۲۰۱۴: ۵) و (هاته فهگوهاستنی بو ناف پمخشانیدا ژی) (جلاب، ۲۰۲۱: ۲۷۵۰)، ب تایبتمی دگهل ژانرین ومکی رومان، چیروک و شانوگریی ژی تیکهل بوو.

د فی چارچوفمید، چونکی بنیاتی هر کارهکئی ندمبی لسر فمگیرانې دهینته ناقارن، ب زمحمته (تیکستهک همبین کو بی بهش بین ژ جورهکئی فمگیرانې) (الحارثی، ۲۰۲۰: ۸۲۷۲) هرورسا (فمگیران ب شیومیهکئی سهرمکی گریداییه چیروکانه، نم نهشین بهس ل فمگیرانې بکمین نهگر لاین سپهرا چیروکهکئی نهبیت) (بوجلخه، ۲۰۲۱: ۱۰۰۲) بملی ژبو کو نمف پروسنسا هونری بگههینته ناستهکئی بلندتری کاریگری، پیدفی ب رهمزین دی همیه کو نمو ژی "ریتمه" چونکی (ریتم نیکه ژ نهینین هیز و داهینانې د کارئ ندمبییدا) (الزعی،

ب- دستپیکا لوهکی: نهغه دستپیکین گریډایی ب چاپته رین دی بین دهقی. نهغه دستپیکه پشتهفانی ل دستپیکا سرهکی دکهن و هر روودانهکا د ناغ وان دا روو بدت، ب دستپیکا سرهکی فه یا گریډایی به. (عومر، ۲۰۱۵: ۳۲).

1.5.2. سنورئ دستپیکا سرهکی دهقی و چاوانییا دیارکرنا وی:

دیارکرنا سنورئ دستپیکئ و ب دوماهییک هاتنا وی نیک ژ "زمحمهترین کیشهیان" ه ژبو رمخنهگری. خالا دستپیکرئ و خالا دوماهییک هاتنا دستپیکئ د هر دهقهکی نهیدیا (ژئالوزترین و گرنگترین تاییهتمندییا دستپیکئ، دیارکرنا "خاللا دستپیکرئ" و "خاللا ب دوماهی نینائی" به. دمئ خواندنهقان هر دهقهکی دخوینیت، دوو پرسپارین سرهکی بو دروست دین: "کهنگی دستپیک دهست پی دکته؟" و "کهنگی دستپیک ب دوماهی دهیت؟" (عومر، ۲۰۱۵: ۲۹).

- جهمسرئ نیکن (دهستپیکرنا دستپیکئ):

خاللا دستپیکرئ (دیارکرنا وی یا ساناهی به؛ نهو نیکهمین خالا دهقی بخویه. تاییهتمندییا هر ه سرهکیا دستپیکئ نهو کو چ تشتهک بهری وی ناهیت؛ واته، جیهانگریا وی هر دم دکهفته دستپیکا دهقی) (آشهون، ۲۰۱۳: ۲۷). بطن دیارکرنا قهبارئ گشتی دستپیکئ دوو دیتن ههنه:

دیتنا کهفن: (نیکهمین رستا چیروکی. نهغه یا رسته، لی گلهک تشتین گرنگ پشتگوهد دهاقیزیت) (عومر، ۲۰۱۵: ۲۹). نهغه دیتنه دستپیکئ بتئی و مک نیکهمین رستا چیروکی دبینیت. نهغه ژ نالیی فورمی فه یا رسته، لی گلهک تشتین گرنگ و هرکین سرهکی بین دستپیکئ پشتگوهد دهاقیزیت.

دیتنا نوی: دستپیک ب تنی نه رستا نیکیه. بهلکو، (پسرهگرافا نیکی یان لاپهرئ نیکی یان ژ ری رهنهگه پشکهکا تاییهتم بخوئه بگریتن) (الهندوی، ۲۰۱۸: ۱۹۹). ل گورهی فی چهندئ، دستپیک ب تنی نه رستا نیکیه. بهلکو، (دهستپیک ههمی نهو قوناغ و دیمهه کو ژ رستا نیکی دگههینته بهر دهرگههی چیروکاراستهقیهه) (آشهون، ۲۰۱۳: ۲۷-۲۸).

- جهمسرئ دووی (دوماهی هاتنا دستپیکئ

(سنورهکی ب بریار هندک "نیشان" یان "پیفر" ههنه کو و مک زمنگلهکی کار دکهن و بو خواندنهقانی دبیژن: ناگههدار به! قوناغا نامادهکاری و ناساندئ ب دوماهی هات، چیروکاراستهقیهه نوکه دهست پندکته) (آشهون، ۲۰۱۳: ۲۶).

1.6. شیواژین فهگیرائی و پهیهوندیا وان ب دستپیکا ریتما فهگیرانیه:

نقیسر دشتیت ب چند شیواژین سرهکی دهست ب فهگیرانا خو بکته، کو هر نیک ژ وان کاریگریی ل سر ریتمی دروست دکته:

1.6.1. دهستپیکا هیدی (شیواژئ وهسفی): د فی شیواژیدا، فهگیر ب ریکا (وهسفرنا کارهکتره و جه و دم و رویدانا سرهکی کو چیروکل دور دزفرین دستپیکته) (علاونه، ۲۰۱۹: ۴۷۰). فهگیر ب (دانهیاسینا کارهکتره و پینشکیشکرنا زانیاریان گورهپائی ژبو کریارا سرهکی ناماده

ژانریین نهیدیدا فهکر. هر و مسا بوویه تیگههکی ناهندی ژبو تیگههشتنا چاوانیا نفاکرنا چیروکل و رومانان، و چاوانیا کونترولکرنا ههست و هرین خواندنهقانی.

1.5. پهیهوندییا ریتما فهگیرائی ب دستپیکفه

هر دهقهکی نهیدیی، ل سر سئ پیکهاتهرین سرهکی بین نفاکرئی رادوستیت، کو نهو ژئ (دهستپیک، ناهراست، و دوماهییک) ه. هر دهقهک پیدهی ب دستپیک و دانهیاسینهکی ههیه، پاشی رویدان بهرهف ناهراستی دچن و تیدا نالوز دین د دوماهییدا دگههنه چارهسریی. هر و مهکی (سید فیلدی) سئ قوناغ ژبو پیکهاتا دهقی دستپیکرئی و هر قوناغهکی سنورئ دستپیکرئ و دوماهییا وی دستپیکرئی کو قوناغا نیکی ب (قوناغا دانان یان دامزراندن) بناقربیه، قوناغا دووی ب (روبریوون) دانایه، قوناغا سئ ب (چارهسری) دانایه، ههمی پیکه گریډایه و ب ههقرا چیروکهکا تمام و ریک و پیک و واتایهکا نیکگری دروست دکهن) (field, 2005: 7_8).

د هر دهقهکی نهیدیدا، "دهستپیک" بهمایهکی سرهکی و نهغهتمیاییه، کو ههیکهلی گشتی بی بهرهم ل سر دهته نفاکرن. نهو نه بتئی دهرگههکه بو چوونه د ناغ جیهانا دهقیدا، بهلکو کلیلا تیگههشتنا رمان و پهیمین فهارتیین نقیسهریه. پهیهوندییهکا بنیاتی و ژیفهههوییی د ناهرا "دهستپیک" و "ریتما فهگیرائی" دا ههیه. دستپیک ریتما فهگیرائی دیار دکته و خواندنهقانی ناماده دکته بو و هرگرتنا رویدانان، ژبو تیگههشتنا فی پهیهوندی ب شویهکی هوبرتر، دقت نهو ل نفاهییا دستپیکان بنیرین، کو گلهک جارن ل سر دوو ناستان دهینه دیتن: **دهستپیکین بی چاپتهر و دهستپیکین چاپتهرگری.** نهغه دابهشکرنه، کو تکنیکهکا کهفتاره و داستاتین کلاسیک دا ژئ هاتی بهکارنیشان، نامرازهکی سرهکیه بو کونترولکرنا ریتمی:

1.5.1. ههژمارا دهستپیکان:

هر و تیگههی "چاپتهر" و دابهشکرنا دهقی ل سر "دهستپیکین سرهکی و لوهکی"، تشتهکی نوو نینه، کو بتئی د رومانا مؤدیرندا ههبت، بهلکو نهغه تکنیکهکا فهگیرائی یا کهفتاره و داستاتین معزن بین کلاسیکدا ههوییه، ب شویهکی هونرمندانه و ریکوپیک هاتی بهکارنیشان، لقرئ دئ دهینه دیارکرن:

۱- دهقین بی چاپتهر: نیک دهستپیک ههیه کو دهستپیکا سرهکی یا دهقی به.

۲- دهقین چاپتهرگری: د فی جوریدا، دهق پتر ژ دهستپیکهکی بخوئه دگریت (عومر، ۲۰۱۵: ۳۲) و هک:

آ- دهستپیکا سرهکی (رهسن): نهو یا کو مه دخینته د ناغ جیهانا فره دهقی دا (ب گشتی چاپتهرئ نیکی) (عومر، ۲۰۱۵: ۳۲). هر و مسا فیلد نامازئ ب فی چهندئ ددهت دبیزیت (قوناغا نیکی د بیته دوو پینگاف یا نیکی، بناغی چیروکی ددانیت (the Setup)، پینگافا دووی کارمکنهرین سرهکی ب خواندنهقانی ددهته نیاسین، ب کورتی و پوختی دبیزیت کا چیروکل دور چیه، ژینگههی دستپیکان دکته، لوماهیکی پهیهوندی دناقهرا کارمکنهران دیار دکته) (field, 2005: 6_7).

دانبیت (the Setup) کو ژ نیکم مالکا هوزانی دهسپنیکت، پینگاڤا دووی کار مکتورین سهرمکی ب خواندهقانی ددهته نیاسین و پهبوندین وان ددهنه دیارکرن، ل ویرئ سنورئ ئافاکرنا جیهانا چیروکی ب دوماهیک دهیت، ئم دشینن فان پینگاڤان ب فی شیوهی دابهش بکین:

2.2. پینگاڤا نیکی: بناغی چیروکی:

بهری بچینه دناق دهقی خانیدا، پندقیه ل چارچووقی وئ یئ ندهمی بگههین کو ل دویف چارچووقی ستانداردا کلاسیکی ("مهم و زین" لسهر شیوازی مهسنوی هاتیبه نقیسین، کو د ندهمیاتا کلاسیکی یا نیسلامیدا خودان ستاندارمکی تایبته. لدویف فی ستانداردی، برهم ژ سئ پشکین سهرمکی پیک دهیت، کو پشکا نیکی دیباجه (دهسپنیک) ه. د ئهقی پشکیدا، چهند بابتهکین دهسپنیشانکری و مک پیفر دهینه بکارنیشان، ژوان ژی: (توحید، موناچات، نهعت، مدحییین خلیفیان، ئهگمرین نقیسینی، ئارمانج، و هتد) (Adak, 2019: 267-268) بقی ریزبندی خانی دیباجی دهسپنیکتن و بناغی چیروکی دادمزینت:

2.2.1. بنیاتهکی نایی و عیرفانی:

کو نیکم تشت ئهقی بنیاتی دادمزینت کو ژ فان خالین ل خواری پیک دهین:

2.2.1.1. ب نافی خودی:

سهرنامهیی نامه نامی (الله)

بی نامی وی ناتهمامه (و الله) (دوسکی، ۲۰۰۵: ۲۵).

ئهق دیرا دهسپنیکتی یا داستانا "مهم و زین" "سهرنامهیی نامه نامی (الله)"، نه بنتی دهسپنیکهکا فورمیبه، بهکو راگه هاندننهکا فلسهفی و بنیاتنره کو "کلیل" تیگههشتنا ههمی کارئ خانی ددهته دهسپنیک خواندهقانی. ههروسا بهتیکا ژور بناف و دهنکه و دهسپنیک شاکارا ندهمیاتا کوردی کو ب ("نافی خودی" دهسپنیکریبه ئهقه ژی نیکه ژ تیگههین بنهرمتی بین نایی نیسلامی. ئه گوتنهکا پیروزه کو بو دهسپنیکرنا هه کارهکی ب خیر و خوشی و بو داخووا پشتهقانی و دلوقانیا خودی دهینه گوتن. د ههمان دمدا بوویه پشکهکا گرنگ ژ نهرینا ندهمی و ل دهسپنیکهکا بهرهمین ندهمی بین کلاسیک دهاته نقیسین، و هکی ریسایهکی کو نافی خودی و مک ریزمکا نیکی ل سهرئ هه لاپهرمکی بهینه نقیسین. شیوازی ن ندهمی بین کو د فان هوزاناندا هاتینه دیارکرن، و هکی: شیوازی و هسفرنئ، فهگیرانی، دیالوگ و دوعا و پارانهوه). (Emrah Bilgin, 2020: 88).

خانی دیرا خو یا هوزانی ب ریتمهکا هیدی دهسپنیکت؛ ئه نه رویدانهکی فهگیریت، بهلکودهست ب دروستکرنا جیهانا چیروکی کریبه کو بنیاتهکی نایی دادمزینت. پهیقا "ناتهمام" نه بنتی پهیقهکا، بهلکو ئاماژ میهکا ژ بو راوستاندا دهمی چیروکی. خواندهقانی دخیخته د پرؤسهیها هزریدا، ئهقه نیکم نیشانا بکارنیشانا تهکنیکا راوستانیبه کو هوزانفانی بکارنیشانی، و ب فی شیوهی، بنتی دهمی فهگیرانی ههیه کو ریتمهکا هیدی دنافرینت ژ بو ئافاکرنا جیهانا چیروکی.

دکمتن) (محمد، محمد، ۲۰۲۳: ۵۹). ئهق شیوازه، کو ب (دهسپنیکن فهگیرانا و هسفی دهینه نیاسین) (الهناوی، ۲۰۱۸: ۳۵۵)، ریتمهکا هیدی و نارام دنافرینت.

1.6.2. شیوازی شروقهکاری ریتما هندیبه: د پشکهکیا شروقهکاری، نفیسهر رولی 'امؤستایهکی' یان 'ریتمهکی' دگیریت، کو ب دهنکی خو بی ناشکرا و راستهوخو، ئالوزین چیروکی (وهک رویدانین تیکهک، میژوویا جهی، یان دیننن فلسهفی) بو خواندهقانی روهن دکمت. نارمانجا فی 'هاریکاری' دانانا بنهمایهکیبه دا خواندهقان تیگههیت، ب تایبته ئهگمر چیروک یا ئالوز بیت (بلمو، ۲۰۲۰: ۲۴). ژ بهر فی سروشتی خو بی شروقهکاری، ئهق دهسپنیکه ههردهم دکهقیته بن ریتمهکا هیدی، چونکی ئه پتر لسهر 'هزر و تیگههشتنئ' کار دکمت، ئهق پرؤسهیا هزری پندقی ب دهمی و راوستانی ههیه.

1.6.3. دهسپنیکه بلهز (شیوازی ب رویدانی): د فی شیوازی، (ئو ناکویا دبیته ئهگمرئ پهیدابونا گری، هه د ریزین دهسپنیکدا دهینه نازراندن) (محمد، محمد، ۲۰۲۳: ۵۹-۶۰). دهسپنیکرنا ب شهر، دوزمنایهتی، یان هه رویدانهکا گرژ، ریتمهکا بلهز و پری ئالوزی دنافرینت و خواندهقانی راستهوخو دکیشیته د ناف مملاندنا.

ههروسا گلهک شیوهین دیرین فهگیرانی ههنه نقیسهر دشیت دهسپنیکا کارئ خو بی فهگیرانی ب چهندین شیوازی جودا و ههمه رنگ داریزیت. ئه دشیت ب (وهسفرنا جیهانگیری "جهی") جیهانا چیروکی دادمزینت، یان راستهوخو خواندهقانی بیته د ناف (دیالوگ دوو کارهکتراندا یان دیههکی پشکیش بکمتن) (بلمو، ۲۰۲۰: ۲۴-۲۵).

ب کورتی، رمان ئهوه کو د قوناغا کریارا نقیسینا دهسپنیکدا، نقیسهر دشیت شیوازه مکی دهست نیشان بکمت. ئهق شیوازه وه ک نامراز مکی هاریکار ژبو دیارکرن جورئ ریتما دهقی.

2. تهوهری دووی: شروقهکاری دهسپنیکا سهرهکیا "مهم و زین" نهحمدهی خانی ل دویف (تیگههه دهمی) ل دهق "جیرار جینت":

2.1. دهسپنیکا سهرهکی

دهسپنیک د هه بهرهمهکی ندهمییدا رولهکی چارهنقیساز دگیریت؛ ئه نه بنتی دهرگههکه بو چوونه د ناف جیهانا دهقیدا، بهلکو بنیاتی هزری و هونهری بهرهمی دادمزینت و ریتما گشتی یا فهگیرانی ناراسته دکمت. ل دویف وان پیفرین کو د تهوهری نیکیدا هاتنه شروقهکاری، ئم دئ د فی تهوهریدا ب شیوهی پراکتیکی سنورین دهسپنیکا سهرمکی یا شاکارا ئهحمدهی خانی، "مهم و زین" دیار کین. ب تایبته، دئ هینه شروقهکاری کا ئهق دهسپنیکه ل کیقه دهست پندکمت و ل کیقه ب دوماهی دهیت، و د ههمان دمدا ل دویف (تیگههه دهمی) ل دهق "جیرار جینت" دئ جورین ریتما فهگیرانی بین د فی قوناغیدا هاتینه بکارنیشان، ئارمانجین وان بین هونهری، هینه شروقهکاری.

دهسپنیکا سهرمکی د "مهم و زین" ئیدا بنتی چهند دیرین نیکی نینه، بهلکو ئه یهکیهکا فهگیرانی یا بهرفرههه کو بنیاتی فلسهفی، نایی، هونهری بی ههمی داستانی دادمزینت. ئهق دهسپنیکه دبیته دوو پینگاڤ یا نیکی، بناغی چیروکی

2.2.1.2. پهسنا خودئ:

پشتی ستایش کرن و هاتنا پیغمبهری بو دنیایی خانی بهرف پیروزییهکا دی رادوستیت، نهو ژی مهناتیا قورناتییه و دهست ب مدهح و ستایشا قورناتی دکمت، ب فی شیوهی و مسفرکرنن خو پینشکیش دکمت:

قورناتن و خهبر چ موعجزاتن

نایات و سوه چ بهیناتن (دوسکی، ۲۰۰۵: ۴۲).

خانی ب شیوهیکه گلهک کورت و تژی رمان، بهس مهناتیا و موعجزاتین قورناتی کرپیه، خانی تهکنیکا کورتکرنن بکارناتیه ب ریا هلبزارتنا پهقا "موعجزاتن" کو گلهک "موعجزه و بهینات" کورتکرنه کرپیه موعجزاتن و بهیناتن، نهگر نه لسر ناستی واتایی و مرگرن دی ریم هیدی بیت، لی لقرئ، خانی ب هشیاری پهق هلبزارتیه کو گلهک رمان و مانا مهن د ناخودا هلبگرن، بی کو پندقی ب گلهک شروفهکرن و دریزهدانی هبیت. نهف چنده ژی ل دویف بنهماییه دهی لدهف جیراری نهف تهکنیکا کورتکرنیه و ریمت بهرف لهزاتییه دبت، لهما نهف تهکنیکا کورتکرنن خانی بکارناتییه، داکو پهیما خوه دهربارهی مهناتیا و موعجزهیین قورناتی سورمت و نایاتان ب شیوازمکی کاریکر و پر رمانا بگههینیت، بی کو پندقی ب دریزهدانهکا زور هبیت.

2.2.1.4. خلیفین راشدین:

بهردهوامیا ناکرنا بنیاتی چپروکیدا کو ب ناکر دهنه ههژمارتن، راستهوخو پشتی ستایشا قورناتی، خانی قوناغهکا دی یا چپروک دادمهزینیت و برئ قلممی خو ددهته ستایشا خلیفین راشدین و دبیزیتن:

عوثمان و عهلی عهجهب گوزین

نهی پادشاهی بلند پایه

خورشیدی فهلهک نشین و سایه (دوسکی، ۲۰۰۵: ۴۳).

خانی، د ستایشا خلیفین راشدیندا، خانی ب بتنی ناکر خلیفان دینیت، بلکو سیفمتین وان بین مهن وهک "پادشاهی بلند پایه" و "خورشیدی فهلهک نشین" ب پهیقین جوان و ب رمان و مسف دکمت، کو گلهک گونجاییه بو ستایشکرن و مهنکرن کسایهتینان، نهف ریمه، دگل بکارناتیا تهکنیکا و مسفرکرنن ریمهکا هیدی د نافرینت و هاریکاریا خواندهفانی دکمت ههست ب پیروزیا بابتهی دکمت

ب فی رنگی خانی بهردوامی ددهته ناکرنا جیهانا چپروکی، ره و ریشالین باوهرییا نیسلامیدا دناف داستانیدا بهرجسته کرینه. ب فی ریزبهندییا پیروز (خودئ) ← پیغمبهر ← قورناتن ← خلیفه، ریمتین جودا جودا دنافرینت ب ریکا تهکنیکین (راوستان، و مسفرکرنن، کورتکرنن) هروسا ههستهکی پیروز و مهناتیا ددهته دهقی.

2.2.2. بنیاتهکی نهتهوهی و جفاکی:

پشتی دامهزاندنا بنیاتی ناینی و عیرفانی ب ریمهکا هیدی، نهحمدهی خانی ب شیوهیکه ستراتیژی، دهقی ژ بنیاتی ناینی فهدگو هیزیه بنیاتهکی نهتهوهی و جفاکی. نارمانا فی قوناغی ناکرنا بنیاتهکی هزری بی نهتهوهییه، کو چپروکا نهفینن وهک ناونهیکه ژبو فی رهوشی بهینه بکارناتیا، ناکو لقرئ خانی راستهوخو دناخفیت و بهس ل نارمانجین خو بین

نهحمدهی خانی ب نهفمست داستانا خو ب ریمهکا هیدی، تژی مهناتیا دهست پندکمت، کو ب تهمامی لسر بنهماییه "فهگیرانا و مسفی" هاتییه ناکرنا. ل جهی دهستپنکرن ب رویدانان، نهو ب ریا موناجات و بانگرن ناکرنا و سیفمتین خودئ، قوناغا فهگیرانی رادوستینیت، دا کو بنهجهکی روحی و عیرفانی بو کارئ خو دامهزینیت. وهک ریزگرنن ژبو پیروزیین ناینی ب مهنترین و ب بهترین تشت دهستپنکرییه. پاشی بهرف پهسنا خودایه دچیت:

نهی باقیی بی زهوال و دانم

نهی هادیی بی فهنایی قائم

نهی خالقی نهرض و ناسمانان

وهی فالقی جومله ننس و جانان

مولک و مهلهک و فهلهک ب جارک

(بالجمله) ته چیکرن تهبارک (دوسکی، ۲۰۰۵: ۲۹).

ل گورهی تیکههین دهی لدهف "جیرار جینت" و ب تاییت ریمت فهگیرانی خانی ل قرئ، تهکنیکا راوستانی بکارناتییه، کو نهف راوستانین و مسفی ریمت هوزانی هیدی دکمت. سروشتی و مسفرکرنن ل قرئ گریداییه ب شروفهکرنن سیفمتین نهبهدی بین خودئ وهک ("باقی"، "دانم"، "قائم") ب سروشتی خو نهف و مسفرکرنه پندقی ب تهکنیکا راوستانییه، داکو خواندهفان هزرکرنهکا کویرد نهوان سیفمتاندا دکمت. نهف راوستانه دژی لهزاتی و گوتنا رویدانایه، ژبهکو نارمانا و نه فهگیرانا رویدانایه، بلکو سیفمت و مهناتیا خودئ و مسف دکمت. د نهفی تهکنیکا راوستاندنا و مسفیدا "دهمی چپروکی" ب گشتی رادوستینیت و کاریگری لسر ریمت دکمت و ریمت هیدی دکمت. نهفه د خزمهتا و چندی دایه کو خواندهفان دکش و ههوایکه نارامدا هزر بکمت.

2.2.1.2. ستایشا پیغمبهر (سلاقین خودئ ل سهر بن):

د بهردوامیا دامهزاندنا بنیاتی روحی چپروکیدا، خانی دهست ب ستایشا پیغمبهری (س.ل)، قورناتی، خلیفیمان دکمت. نهف چنده ب شیوهیکه بهرچاف دیار دبیت ل دهمی بهسنا هاتنا پیغمبهری دکمت و دبیزیت:

نهو پهنجهرهیا جهمالی باری

شهمسا فهلهکا دلی د تاری

گافا کتهه صورتهی جههانی

پیغمبهری ناخری زهمانی (دوسکی، ۲۰۰۵: ۳۹).

خانی، وهک دهرهینر تهکنیکا و مسفرکرنن کو گریداییه ب ریمت هیدیکر نهف بکار دینیت، داکو ب ریکا و مسفرکرنن نهو دیمهکی بهکار گرنگ و پیروز بهرچاف بکمتن نهو ژی "هاتنا پیغمبهری (سلاقین خودئ ل سهر بن) بو جیهانی". نهو باس ل هاتنا پیغمبهری دکمت کو وهکی دهرکهفتنا روزهیه، نهفه ژی ب ریمهکا هیدی دیار دبیت کو ب ریکا تهکنیکا و مسف دهمی چپروکی رادوستیت.

2.2.1.3. قورناتن:

دى، كو راستهوخو لډيف پيروزيا نهمويه دهيت بهمس دكته، نهو ژى بهايئ تاكهكسين وي مللهتبه. خاني ب شيوهيكى تڙى شانازى دهست ب وسفكرنا خسهلمتښ مهربيني، جواميري و زهلامينييا كوردان دكته. نهو ب في شيوه وي ونيهيكى نايديال بيئ "تاكي كورد" دكشيت، كو هرچنده ژ نيكگرتهكا سياسي بي بهره، بهلي ژ ناليئ رموش و غيرتهئ فه بي دولهمنده. نهف شانازيه ب شيوهيكى راشكاوانه د فان ديريئ ل خورئ دا دهيته ديتن، دهمن دبيرت:

**جاميري و هممهت و سهخاوت
ميرينى و غيهرت و جهلادت
نهو خهته ژ بو قهبيلى نهكراد**

وان دانه ب شير و هممهتي داد (دوسكى، 2005: 55).
شروفهكرنا في مالكا هوزاني ل گوره تيگههئ دهمن ل دهف جيراري تهكنيكهكا سرهكي هاتينه بكارنيان، نهو ژى تهكنيكهكا كورت كرنييه، خاني ريتما فهگيرانئ بلمز دكته و ب كورتي بهمس ل سيفهتښ باش بين كوردان دكته، كو ژمارهكا زورا سيفهتښ وهك (جاميري، سهخاوت، مهربيني، غيرت، جهلادت) دچند پيف و رستاندا كوم دكته، چونكي نهگر خاني ب دريژي ل سر نهفان سيفهتان ناخفتبا دا دهمهكي دريژتر ههبيت ژ دهمن چيروكي، لهورا ب في كورتكرني ونيهيكى ب هيز بي كوردان پيشكيش دكته. تايهت پشتي "خه ما نهمويه"، خاني خواندهفاني و فهگيرانئ ب خو ژى ژ وي كهشا خهمنگيني دهر دنيخت و دبهته ناف مهيدانهكا شانازي و فهگيرانا خو بهرف ريتمهكا بلمز فه ديتن، ههستهكا شانازي و باومريئ زيده بكهت د دلي خواندهفاني.

2.2.2.3. نهبوونا نيكگرتنئ:

راستهوخو پشتي في شانازيا بلند، خاني ب وهرچرخانهكا دراماتيک، رينمي دگوهوريت و فهگيرانئ ژ لوتكهبي شانازيي دنيته خوار بو دولا ناخينكان. نهو نوکه بهمس ناخوشيا بنهرهتي يا مللهتي دكته، كو نهو ژى "نيك نهگرتن". خاني ب شيوهيكى راستهوخو ديار دكته كا چاوا نهف كيشيه ههمن وان سيفهتښ بلند بين تاكي كورد پويچ و بي بها دكته. نهف دڙبيريئ تال د فان ديريئ ل خورئ دا ب ناشكرابي دهيته ديتن، دهمن دبيرت:

**لهو پيكفه ههميشه بي تفاقن
دانم ب تهمررود و شفاقن
گهر دي مه ههباوا مه نتتفاقهك
فكرا بكرامه نقيادهك
روم و عهرو ب و عهجهم تهمامي
ههميان ژ مه را دكر غولامي
تهكميل دكر مه دين و دهولت**

تهحصيل دكر مه علم و حكمت (دوسكى، 2005: 55).

پشتي كو خاني بلمز بهمس سيفهتښ باش كرن، پاشي رادوستيت و دهست ب رمخنهگرتني دكته و دبيرت: "لهو پيكفه ههميشه بي تفاقن...". لفيرئ ژى، نهو رادوستيا و دهست ب شروفهكرنا كيشهيا نيك نهگرتني كر. پاشي خاني

نهمويه و زماني دكته. نهو گازندا دكته ژ بهر نهبوونا پادشايهكي كورد كو پشتهفانييا زمان و نهديه كوردي بكهت كو بفي شيوهيكى ل خورئ بهرجهسته بوويه:

2.2.2.1. خه ما نهمويه:

خاني ب شيوهيكى راستهوخو و ب ويرمكي دهر بازي شروفهكرنا خههكا نهمويه دبيت، كو دبيت نيك ژ تهرمين سرهكي بين ديباجا داستاني. نهو ب ناشكرابي هملويستي خو بهرامبر رهوشا كوردان د وي سردهمن دا ديار دكته، و خه ما وي ب تايهتي لسر نهبوونا دولهت و سر كر دايهتبهكا نيكگرتي تهركيز دبيت. خاني پيروزيا نهمويه وهك بهايهكي بلند ددانيت كو راستهوخو لډيف پيروزيا نيني دهيت و ب في شيوهيكى داخاا خو يا سياسي و كولتوري بو ههبوونا پادشايهكي دهربرينه. نهف ههستا نهمويهتي و خه ما لسر نهبوونا سر كر ديهكي، ب شيوهيكى راشكاوانه د فان ديريئ ل خورئ دا بهرجهسته دبيت، دهمن دبيرت:

**گهر دي ههبوويا مه پادشاههك
لائق بديا خوهدي كولاههك
تههعين ببواژ بو وي تهختهك
ظاهر قهدهبووژ بو مه بهختهك
حاصل ببواژ بو وي تاجهك
نهلبهته دبوو مه ژى رهواجهك
غهخواري دكرل مه يهتيمان
تينانه دهرئ ژ دهست لهئيمان
گالب نهدهبول سر مه نهف روم
نهدهبوونه خهراپهيي دهست
بوم (دوسكى، 2005: 52-53).**

د بهردواميدان نافكرنا بناتي چيروكي فهگيران بهردوام دبيت بي كو هيج رودانهك تيئا روبدهت، بهلي فهگر دريژه ب پيدانا زانياريان يان شروفهكرنان ددهت، د في پارچا هوزانيدا خاني تيئا ناخينكا خو يا نهمويه ديار دكته، و دبيرت: "گهر دي ههبوويا مه پادشاههك...". نهفه نمونيهكا روهن يا تهكنيكهكا رادوستانيه كو رينمي بهرف هنديكرني دبهت. دفي قوناغي دا، هيج رويدانهكا چيروكي چينابيت، بهلكو خاني رادوستيت بو كو هزرورين خو لسر رهوشا كوردان و نهبوونا دهسه لاتهكا نيكگرتي ديار بكهت. نهو پهيئن خهمنگين وهكو "يهتيمان" و "خهرايه" كو نامازه بيكري ب سروشتي خو فهگيرانئ هيدي دهت و وهك نامرازهكي هريكارن ژبو دروستكرنا كاريگهريهكي و دهق د بارودوخ رادوستانيدا بمينت و ناهيليت خواندهفاني بلمز دهر باز بيت، بهلكي بو دهمهكي ل سر وان پهيان رادوستيت و هزرورين خو بكهت. ب دروستي ههست ب ژانئ بكهت. هروسا خاني بكارنيانا "نهگر" و "خوزي" دووباره، وهك د بهشي خه ما نهمويه دا، جورهك ژ دووباره كرنا فورمي يه. نهفه نيشان ددهت كو كيشهيا نيك نهگرتني كيشهيهكا ديروكي و بهردوامه.

2.2.2.2. شانازيكرن ب "تاكي كورد":

خاني تهكزا خو ژ "لاوازيا سياسي يا گشتي" فهدگو هيزيته سر "تايهتهنديين تاكي كورد". ل فيريئ، نهو پيروزيهكا

"بلز کرنا" فهگیرانی، بزاڤ دکهت و چارمه‌ریه‌کی پیشکیش بکته.

2.2.2.5. نارمانجا نفیسینی: نه‌فین وهک "به‌هانه":

د فی خالیدا، نه‌محمدی خانى ب شنیوه‌کی ناشکرا مرهما خو یا راسته‌فینه ژ نفیسینا داستانی ناشکرا دکهت. ل قیرئ، نه‌ب زیره‌کی چیروکا نه‌فینیی دکهته "به‌هانه" یان نارماز هک بو نارمانجهکا بلندتر. نه‌و په‌ناییی ده‌ته بهر "مه‌ی" و "سه‌خوشیئ" دا کو بیژیت کا چاوا دقیت دمرئی دلئ خو به‌چاڤ بکته:

ساقی بکه جامی ناسمانی
 راحا وه‌کو رووحی جاودانی
 دا نه‌م بکرین دماغی جان‌ته‌ر
 یه‌ک له‌حظه ب راحی رووح په‌روه
 ساقی تو بریزه جامی مینا
 ئاڤا کو دکت ضمه‌یری بینا
 شاداب بگیریه قه‌لبی مه‌حززون

مه‌دحوش بگیریه عه‌قلی مه‌جنون (دوسکی، ۲۰۰۵: ۶۳).

خانئ د نه‌فان مالکاندا داخازئ ژ ساقی دکهت (کهسه‌که کو مه‌ی دده‌ته خه‌لکی) کو په‌راخه‌کی پیشکیشی وی بکته. نه‌گه‌ر نه‌م به‌ری خو ب ده‌ینه رویدانی ب خو گه‌له‌ک کورته، په‌راخه‌ک ده‌ینه دان و د چرکه‌یه‌کی دا ده‌ینه فه‌خوارن، له‌ورا دئ پیډفی ریتمه‌کا بلز بیت، به‌لئ بلز نه‌هاتیبه گوتن کو بیژیت "په‌راخه‌ک فه‌خوار و نارام بو". به‌لئ خانئ فی رویدانا کورت، د ناڤ هوزانیدا گه‌له‌ک دریز دکهت و یا تزی ژ و سه‌فکرن و خه‌یالین جوان. نه‌فه‌ب رامان هندئ ده‌ینه کو دهمئ چیروکئ (کو گه‌له‌ک کورته) گه‌له‌ک دریزتر لیه‌اتیبه د دهمئ فه‌گیرانیدا. ل قیرئ، جیرارجینت فی جورئ دریزکرنئ بناڤی ریتما هیدی ب ناڤ دکهت، ب ریکا ته‌کنیکا و سه‌فکرنئ، ل جهئ بیژیت په‌راخه‌کا ناسایی (په‌راخه‌کا ناسمانیبه)، ل جهئ بیژیت به‌ینفه‌دانه‌کا ساده (نارامیبه‌کی دده‌ت و مکئ نه‌مرینئ) هه‌روه‌سا ل جهئ ب تنئ بیژیت نارام بوو دبیژیت (گیانی پاڤژ دکهت، عه‌قلی سه‌رسام دکهت)، چونکه خانئ چرکه‌یه‌کا کورت دریز کریبه ب ریکا ته‌کنیکا و سه‌فکرنئ، خانئ و سه‌ف و خه‌یالین گه‌له‌ک زور بکارنیاینه بو دریزکرنا وی چرکه کورت.

2.2.2.6. هینجه‌تا نفیسینی:

ل فی خالا و هرچه‌رخانی، نه‌محمدی خانئ ب شنیوه‌یه‌کی زیرمه‌کانه گورینه‌کا دی د ریتما فه‌گیرانی دا دروست دکهت. ل قیرئ، نه‌م ب ناشکرایی مرهما خو یا راسته‌فینه ژ نفیسینا داستانی ناشکرا دکهت، کو تنیدا دیار دبیت چیروکا نه‌فینیی بتنی نارماز هک بو نارمانجه‌کا بلندتر:

سازئ دلی کول ب زیر و به‌م بت
 سازنده‌یی عشقی زین و مه‌م بت
 شه‌رحا غه‌می دل بکم فه‌سانه

زینی و مه‌می بکه‌م به‌هانه (دوسکی، ۲۰۰۵: ۶۶).

خالا هه‌ره گرنگ، د مالکین دومه‌یندا خانئ چیروکا مه‌م و زینی بکار دنییت وهک به‌هانه. ل قیرئ، خانئ ب خو

دبیژیت "گه‌ر دی مه‌هه‌بو مه‌پادشاهه‌ک..." لقیئرئ خانئ راوستیا و ده‌ست ب شروفه‌کرنه‌کا دریز خه‌ما خو یا نه‌مه‌ومی کر. هچ رویدانه‌کا چیروکی چئ نه‌بوو، لی خانئ ب دریزئ شروفه‌یا نه‌بوو نا پادشاهی کر بریکا ته‌کنیکا راوستانی و نه‌ف ته‌کنیکه ریتمی به‌ره‌ف هیدیکرنئ دبه‌ت. ب فی ته‌کنیکا راوستانی دقیت خوانده‌فانی ب دروستی ل سه‌ر کیشه‌یا ناخوییا کوردان ناهیلت بلز ل سه‌ر فی دهر باز ببیت، و خوانده‌فانی دنیخیه‌ت دناڤ کهسه‌کا هزرکرنیدا.

ب فی چنده‌ی خانئ (خه‌ما نه‌مه‌ومی) ب ریتمه‌کا هیدی ب ریکا ته‌کنیکا راوستانی ده‌ست پئ دکهت، ژبو کو خه‌می بگه‌یینت باشی د بابه‌تی (شانازی ب سیفه‌تان) به‌ره‌ف ریتمه‌کا ب له‌ز و ب هیز دجیت ب ریکا له‌زکرنئ، ژبو کو شانازیی دروست بکته. باشی (کیشه‌یا نیک نه‌گرتنئ) دووباره ریتم هیدی دبیت ب ریکا ته‌کنیکا راوستانی، ژبو کو له‌سه‌ر کیشه‌یا هه‌ره مه‌زن و گرنگ ب راوستینت. نه‌ف گه‌هوریا ریتمی ژ ته‌کنیکا راوستانی بو ته‌کنیکا بلزکرنئ د ده‌قیدا، نارمازیه بو گوهورینا هه‌ست په‌یاما ده‌فی کو خانئ دقیت به‌رجه‌سته بکته، نه‌ف گوهورینه وه‌ک موسیقایه‌کینه بو داستانی کو ژ ریتمه‌کا فه‌گیرانیا هیدی به‌ره‌ف بلزکرنا وی دبه‌ت و بلند دکهت موسیقا وی بو دروستکرنا کاریگه‌ریبه‌کا به‌یزتر.

2.2.2.4. پالنه‌ری نفیسینی:

خانئ ل قیرئ په‌ردئ له‌سه‌ر نیه‌تا خو یا راسته‌فینه هه‌لده‌ت و ب دهنه‌گه‌کی ناشکرا پالنه‌ری نفیسینا فی به‌ره‌می بو خوانده‌فانی دیار دکهت، کو نه‌و ژئ هه‌ستکرن ب نه‌رکه‌کی پیروز بی نه‌مه‌ومی-کولتووری یه، دهمئ دبیژیت:

خانی ژ که‌مالی بی که‌مال
 مه‌یدانا که‌مالی دیت خالی
 یه‌عنی نه‌ژ قابلی و خه‌بیری

به‌لکی ب ته‌عه‌صوب و عه‌شیری (دوسکی، ۲۰۰۵: ۵۷).

خانئ ژ قوناغا ره‌خنه‌گرتن و خه‌مخوریا نه‌مه‌ومی دهر باز دبیت بو قوناغا چالاکئ و دیارکرنا نه‌رکئ خو.. پالنه‌ری سه‌ره‌کی بی نفیسینا "مه‌م و زین" ل دویف فان مالکان، پالنه‌ره‌کی روون و ناشکرا بی نه‌مه‌ومی-کولتووریبه، کو نارمانجا وی بلندکرنا زمان و نه‌ده‌بی کوردی و دانانا به‌ر هه‌مه‌کی کلاسیک بوویه کو بییته شانازی بو کوردان، دهما خانئ دبیژیت "مه‌یدان فالایه و نه‌ز دئ بو مله‌تی خو کار که‌م"، نه‌و د حاله‌تی کارکرن و بزاقئ دایه. کو ب هیمنی و سستی ته‌ماشای فی فالاهی ناکه‌ت یان داخازا لیبورینی بکته کو نه‌شیت فی کاری نه‌نجام ده‌تیا ب راوستینت، به‌لکو هه‌ست ب نه‌رکه‌کی بلز دکهت و رادگه‌هینت کو دقیت هه‌ر نه‌ا به‌ینه بجه‌نینان. بیی کو ب دریزئ شروفه بکته کا چاوا دئ فی کاری نه‌نجام ده‌ت یان چهند دم ژئ دقیت. لقیئرئ، ریتما فه‌گیرانی دووباره ده‌ینه گوهورین. ب ریکا ته‌کنیکا کورتکرنئ ریتمی به‌ره‌ف بلزکرنئ دبه‌ت. خانئ قیایه ب شنیوه‌یه‌کی بلز و په‌له په‌یاما خو بگه‌هینت. نه‌م ب چهند رستان نارمانج و پشتبه‌ستنا خو دیار دکهت. ریتما بلز لقیئرئ نیشا دده‌ت کو خانئ نوکه د قوناغا چارمه‌ریی دایه. نه‌م ب هیمنی و سستی ته‌ماشای کیشه‌یان ناکه‌ت، به‌لکو ب ریکا

تەکنیکا وەسفکرنی بوویە. ئەفە تەکنیکە ژێ ریتەمەکا هیدی دروست دکەت جیهانا چیرۆکی ب شێویەکی قائم و باوەرپێکری دادمەزرینیت. دویفدا دیارکرنای بئەکوکی: "نەسلا وی عەرەب"، "موسەلسەلی د خالدا". د دوماهییدا، دیارکرنای نافی: "نافی وی ئەمیر (زەینەدین) بوو" ئەف پروسینا هیدی ناشکرکرنای زانیاریان ریتە بەرەف هیدیکرنی د بەت ب ریکا تەکنیکا وەسفکرنی.

2.3.2. دانەنیاسینا کەسایەتیی (زین، ستی):

پشتی ئەف شێوازی نۆیسینا هوزانین وی سەرەمی خانی دەستپیکا نۆیسینا چیرۆکا ئەف داستانە دەست ب دانەنیاسینا کارەکتەری سەرەکی کرێبە، ژوان کارەکتەران ژێ (زین و ستی) نە ژبو پیشکیشکرن و دانەنیاسینا واندا دبێژیت:

یەعنی کو ژ وی نەژادای عالی

هەمشیرە دو بوون د (لا ابالی)

یەک سەرۆی ریاضی راستی بوو

وئ نافی ب راستی ستی بوو

یادی ژ دل و هناعی میر بوو

وئ نافی ژ نصفی نافی میر بوو

راوی و هە گۆتە من موعەمما

نەو حوور ب نافی زین موسەمما

یەک زیدە شرین زیادە مەحبوب

یەک رووحن قولووب و حوورئ مەقلووب

یەک نەسمەر و یا دووئ پەری بوو

نەو حوور و پەری د بئ بەدەل بوون

لەورا کو ژ نوورئ (لم یزل) بوون

حوسنا روحن وان چو کەس نەدی بوو(دۆسکی، ۲۰۰۵:

۷۳-۷۴).

د قوناغا ناساندنا کارەکتەری زین و ستیدا، خانی پەنای دێتە بەر تەکنیکا راوەستانێ کو ب ریکا وەسفکرنی، هەروەسا ل جەئ کو ئەم ب ریا کریارین وان ئەوان بناسین، خانی ب ریکا دان و پیشکیشکرنای زانیاریان و دانەنیاسینا کارەکتەری ئەف داستانێ ب ریکا تەکنیکا وەسفی پیشکیشی خواندەقانی کرێبە، کو ئەف زانیاریە ب شێویە وەسف بوویە، ئەف چەندە ژێ ب ریتەمەکا هیدی و ئارام دەست ب پیشکیشکرنای کارەکتەری خۆ کرێبە. لقی، ریتە ب تەمامی یا وەسفی و ئارامە. خانی ب شێویەکی هێمن و دلقەکەر، جوانی و پاکیا هەردوو خوشکان وەسف دکەت. خانی بکارئینانا وەسفی ژ دنایەکا دی (حوور، پەری، نوورئ خودایی) بکار دینیت دا کو وان ژ ئاستی مرقین ناسایی بلندتر بکەت. ب ریا قی دەستپیکا وەسفی و ریتەمەکا هیدی، خانی بەیەکی گەلەک بلند دەتە فان کارەکتەران د دیتنا خواندەقانیدا. لەوما، دەمی ئەف کارەکتەرە د پاشەرۆژی دا تووشی ئازار و ستەمی دبن، کاریگەریا تراژیدیایی ل سەر خواندەقانی گەلەک کویرتر و بەیتر دبی.

2.3.3. دەستپیکەکا کورت ژبو چیرۆکی:

خانی د دەستپیکەکا کورت و چردا چیرۆکا داستانێ ژبو خواندەقانی دەتە دیارکرن، دنافدا دوو کارەکتەری دیتەر دەتە

ناچیتە د نافی گشت رویدانین چیرۆکا مەم و زینیدا، چیرۆک ب تەمامی نەهاتیە قەگیران بەکو خانی ب ریکا تەکنیکا کورتکرنی و ژیری چیرۆکەکا ژیریە و کورت کرێبە ب دوو پەیقان و نەچوویە د نافی وەسفکرن و درێژکرنای رویدانین وئ کا (چاوا مەم و زین مەزن بوویە یان هەفدوو دیتینە یان مەملانە و رویدانین وان)، ئەف چەندە ل دویف جیراری ریتە قەگیرانی بەرەف بەزکرنی ئەف دچیت.

2.3. پینگا دووی: دانەنیاسینا کەسایەتیی سەرەکی و پەڕەندی و ان دگەل نیک

پینگا دوماهییدا، پشتی بنیاتی فەلسەفی و نەتەومی، دەست ب ناساندنا کارەکتەران دکەت، کو قەگیر هزرهزرین کارەکتەران یان هەستین وان ب درێژی شوقە دکەت، بی کو هیچ کردارەک یان روودانەکا دەرەکی چینی. خانی ژێ دەست ب وەسفکرنای کارەکتەری و دانەنیاسینا وی و جەئ چیرۆکی ددەتە نیاسین هەرچەندە کارەکتەری سەرەکی (مەم، زین، ستی، تاجدین) و جە (جزیرە) ددەتە نیاسین ل دەستپیکێ:

2.3.1. دانەنیاسینا میرو و جەئ وئ:

د قوناغەکا نوو یا دادمەزراندنیدا، پشتی ئافاکرنای بنیاتی فەلسەفی و نەتەومی، ئەحمەدئ خانی ب هشیاری دەست ب چنیا شانویا رویدانین داستانێ دکەت. نیکەم پینگا وی، دانەنیاسینا تەوهرئ دەستەلاتی و جەئ یە: میر زەینەدین و میرگەها وی جزیرە بۆنان بوویە بقی شێویە بەر جەستەبوویە:

گۆ: پادشەهەک زەمانی سابق

رابوو د حو کوومەتا خوە فائق

نەجناسی مللەل موطیع و مونقاد

نەسلا وی عەرەب نەمیرئ نەکراد

تەختی وی جزیر و بەختی مسعود

طالع قەوی و مەقامی مەحمود

رۆم و عەرەب و عەجەم د فەرمان

مەشهور ب نافی میرئ بوھتان

نابانی عظام و جەد و والد

مەنسووب و موسەلسەلی د خالدا

جەببارئ فەلەک ژ وی حەذەرکار

مەسلول ژ سەللی سەیفی جەببار

زییەندەئئ مولک و زەینی دین بوو

نافی وی ئەمیر (زەینەدین) بوو(دۆسکی، ۲۰۰۵:

۷۱-۷۲).

خانی ب شێویەکی تەکەزئ ل سەر دەستپیکا وەسفی دکەت، نە ل سەر رویدانێ دکەت، خالا هەرە گرنگ ئەوە چ رویدانەک روینادەت. بەکو ب ریکا تەکنیکا راوەستانێ دەست ب وەسفکرنای جیهانا چیرۆکی دکەت و ئافا دکەت. خانی چیرۆکا خۆ ب پادشایەکی دەستپیکەت، پاشی دەیت جەئ حوکمرانیوی ددەتە دیارکرن کو "جزیرە" کو ئەفە بنیاتیەکی جوگرافی بۆ خواندەقانی دروست دکەت. پاشی دەیت بەحسێ بەرفرەهیا دەستەلاتا وی دکەت کو (رۆم و عەرەب و عەجەم د فەرمان) هیزمکا زیدە مەزن هەبوو. ئەف چەندە ژێ ب ریکا

خاني ب نافي کارمکتري (تاجديني) دهست ب چيروکا خو دکهت، دهمي چيروکي دريژ بيت و دهمي فهگيرانی کورت بيت نهف چنده مه بهرف تهکنیکا ژييري دبهت. نهف تهکنیکه ژي بو مه ريتما بلمز دنافرينت. کو خاني گهلمک قوناغين ژيانا وي يا دريژ کورت دکهت د چهند رستهيکين کورتدا و هندهک ناف و نيشانين وي ددهته ديارکرن. هروسا رستهيکين کورت ژي د سروشتي خودا جوره لهزاتيهکي د نافرينت، کو وهک نامراز مکينه خاني بکار نينايه بولمز کرنا ريتمي. نهفه نيشانهکا بلند يا چيروکفيسينيه، کو خاني ب شيوامکي کورت و بلمز بهحسا ژيانا تاجديني دکهت. نهف تهکنیکه وهک "ژييرن" دهفته نافکرن، چونکي خاني گهلمک قوناغين گرنگ و دريژ بين ژيانا تاجديني د چهند رستهيکين کورت دا کوم دکهت. نهف جهنده ژي ريتمهکا بلمز د چيروکي د دروست دبیت. بو نمونه، خاني دي بهحسا زاروکينيا تاجديني، گنجينيا وي، و روودانين گرنگ بين ژيانا وي کهت، لي ب شيوامکي گهلمک کورت و ب دهر بازبوون. ژبهرف قی چهندي، خاني پتر گرنگي ددهته خالين سرمهکي و ب شيوامکي گشتي وينيهکي ژيانا تاجديني نيشان ددهت، بيني کو بچيته د ناف گهلمک هو برکاري دا.

2.3.5. دانهنياسينا مهم و پهيوهنديا وان دگهل نيک:

پشتي دانهنياسينا تاجديني بو خواندهفاني، خاني بهحسا ل نهوي کارمکتري دکهت، نهوي ب نهفينا خو شاد نهووي، بهلي ديار نهکرييه کا چهوان، ژبهرف کو خاني دفييايه خواندهفاني و هزارا وي بيهته دناف چيروکيدا لقيري هندهک و هزار و خيالان د هزارا ويدا دروست بکمن و بهردوام بينن لسره خواندنا چيروکي ژبهرف کو دا هندهک پرسيار د ميشکي خواندهفانيدا دروست بوون دهمي دبيزيت

نهنيازي فرهح شهريکي غهم بوو
سهر گهشتهني غهم ب نافي مهم بوو
مهم ژي ل وي عاشقهک تهمام بوو
نه شوبهي برا باب و مام بوو
هر چهنده برايي ناخرهتي بوو
ته دگو کو دني و ناخرهت بوو
تاجدين وهلهدي وهزير ديوان
مهم ژي خهلهفي دهبيري ديوان
نهو هردو جوان وه ليک د عاشق
نهو هردو برا وه پيگفه صادق
يهک قهيسي زهمانه بيک لهيلا

يهک وامقي عصر و بيک عهذرا (دوسکي، ۲۰۰۵: ۸۳).
خاني لقيري دو ماهيک پينگاف ژ دهستينکا سرمهکي ددهته ديارکرن، کو تيدا کارمکتري وان پهيوهنديا وان دگهل نيک داييه نياسين، پشتي ناساندنا تاجديني، نهو مهمي وهک "شهريکي غهما نهنيازي فرهح" (نهفه نامازميه بو همستين کهيف و خما وان بين ب نيغه) و "سهرگهشتهني غهمان ب نافي مهم" ددهته نياسين، کو نيشا ددهت مهم ژي نيک ژ وان کهسايهتياننه بين دناف خهم و دزوار بيان دا.

پشتي قی ناساندني، خاني پتر د چيته د ناف پهيوهنديا د نافيها تاجدين و مهم دا. نهو ب رهنگهکي روون ديار دکهت کو "مهم

نياسين کو بناقي (مهم و تاجدين). بهحسا گههشتنا تاجديني ژبو عهشقا وي دکهت، ل بهرامبه نامازه ب نازارا مهم و زيني ددهت نهف چنده ژي وهل خواندهفاني دکهت هندهک پرسيار لدهف پهيداببن، کو هيشتا رويدان دهستينهکري ب داستانيغه بهيته گريدان و هندهک هوپرکاريين چارنفيسي کارمکتريان بزانيت، نهف چنده ژي دناخويا خودا گهرم و گورييهکي پهيدا دکهت و خواندهقان بهردوام بيت لسره خواندنا داستاني بهلگه ژي:

حوسنا نهبتن چو هدد و غايهت

نابت ژ خوه عاشقان نهايهت

لي عاشق و (بو الهوس) جودانه

هن فاندخواز و هن فدانه

جانان طهلهبن ههک ژ بو جان

هن جان طهلهبن ژ بوي جانان

هن وهصل حهين ژ رهنگي تاجدين

هن دهر دگوزين وهکي مهم و زين (دوسکي، ۲۰۰۵: ۸۰).

نهمهدي خاني ب شيوامکي ستراتيژي گوهريهکا بلمز د ريتمي دا دروست دکهت. ل قيري، نهو "پيشيني" يان کورتيهکا چر يا چيروکي پيشکيش دکهت، کو تيدا دوو کارمکتريين دي بين سرمهکي (مهم و تاجدين) دنينيه د ناف چيروکيدا و چارنفيسي وان ب نامازه ديار دکهت: نهو مالکين شعري نمونيهکا بهرچاه لسره ريتما بلمز کو بو چهند نارمانجين هونري هاتيه بکار نينان، خاني ريتما هيدي يا وهسفي دشکينيت دا کو خواندهفاني چالاک بکهت و سرنجاوي رايکيشيتهغه. ب دانانا قی جوداهيي د نافيها "گههشتنا تاجديني" و "نازارا مهم و زيني" دا، خاني ب زيرهکي پرسياران د ميشکي خواندهفاني دا دچينيت (بوچي؟ چاوا؟). نهف چنده ژي خواندهفاني ب چيروکي فه گريدهت. ل جهي شروفهکرنين دريژ، خاني ب چهند مالکان کورتييا دوو ريرهوين سرمهکي بين عهشقي ديار دکهت. نهف چنده ژي پيدفي ب تهکنیکهکا کورترکني هميه، نهف کورترکونه ب سروشتي خو فهگيرانی بلمز دکهت و ههستهکا گهرم و گوري و ديناميکيووني ددهته دهقي.

2.3.4. دانهنياسينا تاجدين:

هروسا خاني ب شيوامکي سهرنجر اکيش بهحسا ل نهوان کارمکتريان کرييه و فيايه پتر ژبو خواندهفاني بهحسا بکمن. نهو ژي د وهسفرکنا و دانهنياسينا تاجدينيديا خاني دبيزيت:

تاجدين دگوتني جوانهک

گودهري زهمانه پههلهوانهک

نهسل و نهسهب و حهسهب عيان بوو

سهردهفتهر و سهروهري کوران بوو

بابي وي دگوتني سکهندهر

ليکن عهرهبان دگو غهضهغهفر

لهورا کوب شيري شوبهي شير بوو

روژا شهري نهو هزار ميربوو (دوسکي، ۲۰۰۵:

۸۲).

نیکسمر دستپیناکت و ناوکوی و گریئی ژ نیکم مالکانفه نیشا نادت. بروفازی، نئو دستپیناکهکا گهلهک دریز و ب رمان بکارئینابه کو دشیت و هکو "دستپیناکین فهگیرانا و سفی" بهیته پواینکرن.

۳- خانی همدوو جوره ریتیم بکارئینابه بلمز و هیدی. ریتما بلمز بکار دینیت بو جیهانا دهرقه، کریار، شانازی. ریتما هیدی بکار دینیت بو جیهانا نافخو، هزرکرن، رهخنه، حسرتی.

۴- خانی ب زانابون نئو تهکنیکین بکارئینابن (و سفکرن، روهستان، کورتکرن، ژیرن) بوویه، بهلی بههرپتر روهستانین و سفکرن بکارئینابیه، نانو ریتما زال ریتمهکا هیدیه.

۵- نارمانجا فی ریتما هیدی، ناقارنا بنیاتهکی عیرفانی، نهوهیی بی بهیزه، کو بهرهمی ژ ناستی چیرۆکهکا نهفینیی بلند دکمت بو ناستی داستانهکا فلهسفی-نهتهوهیی.

۶- کاریگریا ریتما هیدی بو دهقی، جیهانا چیرۆکی نانا دکمت و کارمکهران و پیومندیین ددهته نیاسین دهقی بهرهف رویدانین مزین دبهت.

۷- ب نهفی دستپیناکا ریتیمیا هیدی و شیوازی و سفی، کاریگریی ل سمر سمرنجراکیشانا خواندهفانی دکمت، دهرونی خواندهفانی بو رویدانین داهاتی بین دهقی ناماده دکمت.

لیستا ژیدهران (کوردی)

- برینس، جیرالد، و.ع: خمزهدار، عابد، و.ک: مستعفا، جهلال، (۲۰۱۱)، زاراقتن فهگیرانی (فسر ههنگا زاراقتن)، پروژی ههفشکی گؤقارا مکتب و وزارت روهشهبیری و لاوان ریتبهیریا گشتی یا روژنامهفیسوی و چاپ و بهلافکرئی، چاپا نیک، دهوک.

- حسمن، ریکار عملی، عومر، محسین نهحمده، (۲۰۲۴)، شیعریعتی کات له رۆمانی (نیشتمانی سارا) ی (میران نهبراهام) دا، گؤقاری زانکوی ههلهجه، ژماره ۲، بهرگی ۹.

- خوشناو، هیمن عومر، (۲۰۰۹)، شیعریعتی دهقی چیرۆکی کوردی- لیکۆینهوهیکی شیواگریی پراکتیکیه، چاپخانهی وزارتتی روشنبیری، چاپی بهکم.

- دوسکی، تهحسین ئیبراهیم، (۲۰۰۵)، مەم و زین، دهزگههئ سپیریز، دهوک.

- صالح، دیمین عبداللا، (۲۰۲۴)، تونه جیوازمکان له رۆمانی (بهغندر فیللی) بهختیار عملیدا، چاپخانه پاندا، چاپی بهکم، سلیمانی.

- عومر، پیمان محمده، (۲۰۱۵)، نیستاتیکای دستپیناک له رۆمانی کوردیدا، نامی دکتورا، زانکویا دهوک، کۆلیژا زانستین مروقیعتی.

- قاضی، رومند حمه جزا، حسن، مەروان عمر، (۲۰۲۱)، گیزانهه له چیرۆکه شیعرهکانی (نومر قادر محمده) دا، گؤقاری زانستی نهکادیمیه ههلهجه، HUU_volume6, Issue1, march.

- قاضی، رومند حمه جزا، (۲۰۲۱)، نیستاتیکای و سف له چیرۆکه شیعرهکانی (نومر قادر محمده) دا، نامی ماستر، کۆلیجی زمان، زانکوی سلیمانی.

- محمد، ریزین یونس، محمد، فرهنگ مظفر، (۲۰۲۳)، پیومندییا دناقبهرا دستپیناک و دوماهییا تیکستی رۆمانیدا (رۆمانا مژا باد یا ژان دوستی و مک نمونه)، گؤقارا زانکویا دهوک، پهربندا: 26، ژماره 2، بپ 58-82.

ژی ل وی عاشقهک تهمام بوو / نه شوبهی برا باب و مام بوو " همر چنده برایی ناخرمتی بوو / ته دگۆ کو دنی و ناخرمت بوو " تاجدین و ملهدی و هزیر دیوان / مەم ژ ی خهلهفی دهییری دیوان " دانهنیاسینا نهفی پیومندییا خانی تهکنیکا کورتکرنی بکارئینابیه، نئو نهچویه د ناف هویرکاریین چاوا پیومندییا وان گهشه کریه، بهلکو دادیارکرهکا گشتی و بهیز ددهت، کو پیومندییا وان یا دریز و باتوند ب دریزاها دهمی د چند رستهیین کورتدا ددهته نیاسین بو خواندهفانی نمونه دهمی دبیزیت " نئو همدوو جوان وه لیک د عاشق / نئو همدوو برا وه بیگهه صادق " ل قیرئ، خانی ب کورتی بهمس ل نهفین و سوزداریا وان دکمت. "یک قهیبی زمانه بیک لهیلا / بیک وامقی عصر و بیک عهزرا " نهفه خالا همره گرنگه. خانی پیومندییا مەم و تاجدینی بهراورد د دکمت ب چمندیین نهفینین دیروکی بین مزین (قهیب و لهیلا، وامق و عهزرا)، کو نیشا ددهت نهفینا وان ژ ی همر وهک نهفینین وانین میژوویی بین خودان ناف و دهنکه. کو هزرهکا گشتی لسمر سروشتی پیومندییا وان دادیارکرن بی گهلهک ب چیه دناف هویرکاتینادا، نهف تهکنیکا کورتکرنی ریتما فهگیرانی بهرهف لهزاتیین دبهت. ب فی چهنئ، خانی خواندهفانی ناماده دکمت بو رویدانین داهاتی، بیی کو ب دریزی ل سمر دستپیناک ب روهستیت. نهفه هیفی و حمزی ل دهف خواندهفانی پهیدا دکمت بو زانینا پتر ل سمر فی نهفین و برابهتییا کویر.

لدوماهیکی، ههتا قیرئ خانی بنتی دانهنیاسی و وهسفرنا کارمکهران و پیومندیین وان دگهل نیک دایه بهرجهستهکرن چیرۆک ژبو کریارا سهرمی ناماده دکمتن. بهی ریزبهندیی دستپیناک ب دوماهییک دهیتن. پرهکا گریدانی نانا دکمت دناقبهرا جیهانا چیرۆکی و جیهانا رویدانین چیرۆکیدا— جیهانا چیرۆکی دادمهزرینیت، کو ههمی پیکهاته نامادهنه؛ جه دیاره، کهسایهتی هاتینه نیاسین، و چارمهفیسوی وان یی ترازیدی ناماز میدیاییه نوکه چیرۆک نامادیه و خواندهفانی دبهته دناف دهرگههی داستانهکا تژی پرسیار و چاقه ییوون.

بگورتی: دستپیناکا سهرمی د "مەم و زین" ئیدا، نئو ههمی پشکین بهری دهرکهفتنا "مەم و زین" ئی بخونه، نهفه پیکهاتهیین "دستپیناکا سهرمی" نه. نارمانجا وان نه نئوه کو چیرۆکهکی فهگیرت، بهلکو نئوه کو "جیهانا چیرۆکی" دادمهزرینیت و نانا دکمت بنیاتی فلهسفی، هزری، و جفاکی یی چیرۆکی، ههروهسا دانهنیاسین کارمکهران و پیومندیین وان دگهل نیک. نهف چهنهژی ب ریکا تهکنیکین (وهسفرن، روهستان، ژیرنی، کورتکرنی) کۆنترولا ریتما فهگیرانی کریه.

نهجام

فهکۆلینا لسمر دستپیناکا سهرمییا ساکارا "مەم و زین" د چارچووئی ریتما فهگیرانیدا ل دویف جیراری تاییهت ب تیگههی "دهمیقه"، چهنیدین نهجامین گرنگ ناشکرا دکمت:

۱- سنورئ دستپیناکا سهرمی ژ نیکم مالکا هوزانی کو ب "نافی خودئ" دستپیناکریه ههتا دگههیه "دانهنیاسینا مەمی"، پشتی فی دانهنیاسینی سنورئ ناقارنا جیهانا چیرۆکی د دستپیناکا سهرمکیدا ب دوماهییک دهیت.

۲- دستپیناکا ساکارا (مەم و زین) ئیدا، خانی شیوازی "دستپیناکا و سفی" بکارئینابیه. چیرۆکا نهفینا مەم و زینی

ليستا ژيډهران (عمره‌بي)

- اشهبون، عبدالملك، (٢٠٠٩)، عتبات الكتابة في الرواية العربية، الطبعة الاولى، دار الحوار للنشر والتوزيع، سورية.
- الأحمد، مجدي بن عيد، (٢٠١٨)، العتبات وتقنيات السرد "قراءة في رواية دماء على الجدران"، مجلة الدراسات العربية، كلية دار العلوم، جامعة المنيا، المجلد 37، العدد 3، الصفحة 1551-1576.
- الجرف، ميسون صلاح الدين، (٢٠١٢)، بنية الزمن في الرواية، دراسة تطبيقية لروايات التسعينات للكاتب عبدالكريم، مجلة اتحاد الجامعات العربية للاداب، المجلد: ٩، العدد: ٢، ب.
- الحارثي، حمدان محسن عواض، (٢٠٢٠)، الإيقاع الداخلي بوصفه ضرورة جمالية دراسة تحليلية لقصيدة النثر السعودية، مجلة كلية اللغة العربية بإيتاي البارود، المجلد ٣٣، العدد ٧، الصفحة ٨٢٨٧-٨٢٢٩.
- الزعبي، أحمد، (١٩٩٣)، الإيقاع الروائي، حولية كلية الإنسانيات والعلوم الاجتماعية، العدد السادس عشر، الصفحات ٧٣-٩٠.
- بلمو، غفار، (٢٠٢٠)، الفاتحة النصية في رواية «أنا يوسف» لـ «ابن العنوم»، مذكرة تخرج لنيل شهادة الماستر، المركز الجامعي - الحاج بوشعيب عين تموشنت، الجمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية.
- جلاب، صليحة، (٢٠٢١)، جمالية الإيقاع في رواية "الولي الطاهر يعود إلى مقامه الزكي" لـ "الطاهر وطار"، مجلة المدونة، المجلد ٠٨، العدد ٠٣، سبتمبر، ص ٢٧٤٩-٢٧٦٦.
- حمدامين، مسعود سليم، اغاله، سالم رسول، (٢٠٢٣)، إيقاع الشخصيات في مآهات برهان شابي، گوّاراً زانكويّا گمرميان، بمرگي ١٠، هژمار ٣١، بره‌پير ٠٩٠-٦٠٢.
- بوجلخه، فضيلة، (٢٠٢١)، إيقاع السرد والحوار في الشعر الجزائري المعاصر، نماذج مختارة، مجلة علوم اللغة العربية وأدابها، المجلد: 02، العدد: 02، الصفحة 1001-1014.
- زيتوني، لطيف، (٢٠٠٢)، معجم مصطلحات نقد الرواية، دار النهار للنشر، الطبعة الأولى، لبنان.
- السرور، سهام علي هزاع، (٢٠١٠)، البناء الفني في روايات سهيل إدريس، الماجستير، كلية الآداب، جامعة آل البيت.
- سلمان، علي صباح، ماجد، نهاج حامد، (٢٠٢١)، جماليات توظيف التداخل والسرعة السردية في الفلم الروائي، حوليات آداب عين شمس، المجلد ٤٩، عدد أكتوبر، الصفحات ١٨٥-٢٠٥.
- سليمة، جنيد، هيمة، عبدالحميد، (٢٠٢٢)، إيقاع المكان في رواية "العشق المقدس" لعز الدين جلاوي، مجلة المعيار، مجلد: 26 عدد: 7، ISSN: 1112_4377.
- عباسي، عبدالله، (٢٠٢٤)، إيقاع الشخصية المحورية والتكرار في رواية "كزّاف الخطايا" لـ "عيسى لحليح"، معارف، المجلد 19، العدد 1، الصفحات: ٤٥٠-٤٦٧.
- عبدالفتاح، نيفسة محمد، (٢٠٢٠)، إيقاع الزمن في الرواية طنطورية، مجلة كلية اللغة العربية بإيتاي البارود، المجلد ٣٣، العدد ٨، الصفحة ٩١٣٧-٩١٧٠.
- عبدالوهاب، بوشليحة، (٢٠٠٢)، الإيقاع الروائي في رواية سيدة المقام مرثيات اليوم الحزين لواسيني الأعرج، مجلة معرفة، المجلد ٣١، العدد ٣٧، الصفحات ٢٤٨-٢٥٨.
- عيود، رمضان علي، (٢٠١٨)، الإيقاع الروائي في رواية الفتيت المبعثر للكاتب محسن الرملي، مجلة جامعة تكريت للعلوم الإنسانية، المجلد (٢٥)، العدد الثالث، الصفحة ٢١٨-٢٤٦.
- عفيفي، أحمد، (٢٠٢٣)، الإيقاع في الرواية العربية (ابن القطبية) للروائي: وليد علاء الدين نموذجاً، مجلة الألسن للغات والعلوم الإنسانية، العدد الثالث، مصر.
- علاونة، إيمان سالم طخشون، (٢٠١٩)، تشكيل البداية السردية في القصة القصيرة النسوية في الأردن (١٩٩٠-٢٠١٨م)، جامعة اليرموك، الأردن، دراسات، العلوم الإنسانية والاجتماعية، المجلد ٤٦، العدد ٣، الصفحة ٤٦٨-٤٨٠.

انگليزي:

- 1- Genette, G., 1980. Narrative Discourse: An Essay in Method. Translated by J.E. Lewin. Foreword by J. Culler. Ithaca, NY: Cornell University Press
- 2- Field, Syd. (2005) Screenplay: The Foundations of Screenwriting: A step-by-step guide from concept to finished script. Rev. and updated edn. New York: Delta.

لاتيني:

- Adak, A.Ş. (2019) Teşeyên Nezmé. İstanbul: Nûbihar Yayınları.

توركي:

- Bilgin, E. (2020). Türk İslâm Edebiyatında Besmelenâme Türü ve Besmele İçerikli Metinlerin Tasnifine Dair Bir Deneme. Trabzon İlahiyat Dergisi, v7.s2.87-117

تحليل إيقاع السرد في مقدمة "مم وزين" لأحمد خاني وفقاً لمفهوم الزمن عند جيرار جينيت

ملخص:

تتناول هذه الدراسة، تحت عنوان "تحليل إيقاع السرد في مقدمة "مم وزين" لأحمد خاني وفقاً لمفهوم الزمن عند جيرار جينيت"، تحليلاً شاملاً لإيقاع السرد في المقدمة الرئيسية لتحفة أحمد خاني "مم وزين"، بالاعتماد على نظرية "الزمن" لجيرار جينيت. الهدف الرئيسي من الدراسة هو تحديد إيقاعات السرد (السرّيع والبطيء) في مقدمة "مم وزين"، وخاصة الإيقاع السائد الذي استخدمه خاني لبناء أساس الملحمة. تبحث الدراسة في العوامل والتأثيرات الناجمة عن استخدام هذه الإيقاعات لإيصال رسائل عميقة. تم استخدام المنهج الوصفي التحليلي، وسيتم تحليلها وفقاً لنظرية "الزمن" لجيرار جينيت. يقتصر نطاق الدراسة على المقدمة الرئيسية لـ "مم وزين" لخاني، حيث تم اتخاذ قصائد هذه المقدمة كمادة رئيسية للتحليل. تسعى الدراسة للإجابة على عدة فرضيات، مثل: كيف وأين تبدأ المقدمة الرئيسية للملحمة وأين تنتهي؟ ما هي التقنية التي استخدمها خاني أكثر؟ هل أدت إلى تحديد نوع الإيقاع "السرّيع أم البطيء" كإيقاع رئيسي في المقدمة؟ النتائج التي تم التوصل إليها في هذه الدراسة هي: في المقدمة الرئيسية التي تبدأ بـ "بسم الله" وحتى "التعريف بـ مم"، يقوم خاني ببناء عالم القصة بطريقة وصفية ومطولة، وقد استخدم خاني كلا الإيقاعين السرّيع والبطيء؛ إن استخدام الإيقاع البطيء وتقنية التوقفات الوصفية، أي هذا الإيقاع البطيء والأسلوب الوصفي، وهو الإيقاع السائد، يبني عالم القصة، ويعرّف بالشخصيات والعلاقات، ويهيئ القارئ للأحداث الكبرى والمستقبلية.

الكلمات المفتاحية: إيقاع السرد، أنواع إيقاع السرد، المقدمة، مم وزين، جيرار جينيت.

ANALYZING THE RHYTHM OF NARRATION IN THE MAIN INTRODUCTION OF 'MEM AND ZIN' BY AHMAD KHANI ACCORDING TO GÉRARD GENETTE'S CONCEPT OF TIME

ABSTRACT:

This study, titled "Analyzing the Rhythm of Narration in the Main Introduction of 'Mem and Zin' by Ahmad Khani According to Gérard Genette's Concept of Time," is a comprehensive analysis of the narrative rhythm in the main introduction of Ahmad Khani's masterpiece "Mem and Zin," relying on Gérard Genette's theory of "time." The main objective is to identify the narrative rhythms (fast and slow) in the introduction of "Mem and Zin," especially the dominant rhythm that Khani used to build the foundation of the epic. The study investigates the factors and effects of using these rhythms to convey profound messages. The descriptive-analytical method has been used, and the analysis will be conducted according to Gérard Genette's theory of "time." The scope of the study is limited to the main introduction of Khani's "Mem and Zin," with its introductory poems taken as the primary material for practical application. The study attempts to answer several hypotheses, such as: How and where does the main introduction of the epic begin and end? Which technique did Khani use more frequently? Did it lead to the identification of a specific type of rhythm ("fast or slow") as the main rhythm in the main introduction? The results obtained in this study are: In the main introduction, which begins with "In the name of God" and extends to "The Introduction of Mem," Khani constructs the world of the story in a descriptive and lengthy manner. Khani utilized both fast and slow rhythms; especially the use of slow rhythm and the technique of descriptive pauses. This slow rhythm and descriptive style, mean that, the dominant rhythm is the slow rhythm. Builds the story's world, introduces characters and relationships, and prepares the reader for major and future events.

KEYWORDS: Narrative Rhythm, Types Of Narrative Rhythm, Introduction, Mem And Zin, Gérard Genette.